

HEUREKA
Klub mladih raziskovalcev in mentorjev
IV. osnovna šola Celje
Mladi za Celje

JAVNE POVRŠINE IN PRIPRAVE NA PROSTEM ZA AKTIVNO PREŽIVLJANJE PROSTEGA ČASA V CELJU

(Raziskovalna naloga iz krajinske arhitekture)

49 strani
48 fotografij
10 grafikonov
8 tabel
7 prilog

Mentor: Mojmir Mosbrucker

Avtorji: Lovro Seljak, 7.b
Tine Preložnik, 7.b
Festina Thaqi, 7.b

Celje, marec 2018

Kazalo vsebine

POVZETEK.....	2
1 UVOD.....	3
1.1 MESTO - PROSTOR ČLOVEKOVEGA BIVANJA	3
1.2 KRAJINSKA ARHITEKTURA IN NJEN POMEN	4
1.3 PROSTI ČAS IN SODOBNI ČLOVEK	5
2 NAMEN NALOGE IN METODOLOGIJA DELA	6
2.1 NAMEN NALOGE.....	6
2.2 POTEK IN METODOLOGIJA DELA	6
3 JAVNE POVRŠINE IN PRIPRAVE NA PROSTEM ZA AKTIVNO PREŽIVLJANJE PROSTEGA ČASA	8
3.1 RAZMESTITEV POVRŠIN IN PRIPRAV NA PROSTEM ZA PROSTOČASNE AKTIVNOSTI	9
3.2 STANDARDI ZA OTROŠKA IGRIŠČA IN KLJUČ ZA OCENJEVANJE.....	12
3.3 OCENA POVRŠIN IN PRIPRAV NA PROSTEM ZA PROSTOČASNE AKTIVNOSTI	15
3.3.1 Uporabnost in dostopnost.....	15
3.3.2 Vsebina dejavnosti	18
3.3.3 Urejenost	20
3.3.4 Varnost.....	23
3.4 MNENJE CELJANOV TER OCENA POVRŠIN IN PRIPRAV	26
3.4.1 Prosti čas Celjanov.....	26
3.4.2 Celjani in javne površine za prostočasne aktivnosti	27
3.4.3 Predlogi Celjanov in ocena površin na prostem za prostočasne aktivnosti.....	30
3.5 RAZPRAVA.....	33
3.6 PREDLOGI ZA IZBOLJŠANJE.....	36
4 ZAKLJUČEK.....	37
VIRI IN LITERATURA.....	38
PRILOGE	39

POVZETEK

Grajeno okolje z naravo poveže krajinska arhitektura. Z oblikovanjem zunanjega prostora si človek uredi novo bivalno okolje, v katerem uživa prosti čas, se druži in sprošča. Kakovosten javni odprti prostor mora biti raznolik, udoben, zabaven, pregleden, varen, vsem dostopen in vzdrževan.

V nalogi predstavljamo 52 javnih površin in priprav na prostem za aktivno preživljanje prostega časa v Celju. Raziskali smo njihovo dostopnost, vsebino, okolje, v katerem se nahajajo, opremljenost in vzdrževanost. Na koncu smo povzeli naše ugotovitve, strnili mnenja Celjank in Celjanov ter predlagali nekaj izboljšav.

Več kot dve tretjini tovrstnih površin se nahaja v stanovanjskih soseskah. Površine so v Celju solidno razmeščene, urejene, opremljene, vzdrževane in v prostoru niso moteče. Primanjkuje vsebin, ki bi bile vabljive za mladostnike, prilagojene za starejše občane ali take, katerimi razvijamo ustvarjalnost, umske sposobnosti in znanje. Zanimarili smo ureditev površin za osebe s posebnimi potrebami. Anketiranci so kot najbolj moteče izpostavili gnečo, enolično opremljenost s pripravami in skromno urbano opremo.

V prihodnje bo potrebno odpraviti našete probleme, načrtovati trajnostno in v načrtovanje vključiti več različnih skupin prebivalstva.

1 UVOD

Mesto je prostor človekovega bivanja. V njem se združujejo delo, bivanje in prosti čas.

Grajeno okolje z naravo poveže krajinska arhitektura, ki ustvarja bivanje v mestih privlačnejše, udobnejše in uporabnejše. Z oblikovanjem zunanjega prostora si človek uredi novo bivalno okolje, v katerem uživa prosti čas, se druži in sprošča. Kakovosten javni odprti prostor mora biti raznolik, udoben, zabaven, pregleden, varen, vsem dostopen in vzdrževan (Rihtar, 1993).

1.1 MESTO - PROSTOR ČLOVEKOVEGA BIVANJA

"Mesto je prostor človekovega bivanja, v katerem so združeni:

- naravno okolje (zemljišča, okolica, naravni dejavniki pokrajine),
- družbeno okolje (posameznik in skupnost, aktivnosti, institucije...) in
- materialne sestavine, ki oblikujejo kulturo družbe z objekti, ureditvami, napravami in sredstvi" (Rihtar, 1996, str. 11).

V Celju ločimo štiri funkcijske mestne četrti:

1. staro zgodovinsko jedro Celja, ki ga poskušamo oživiti,
2. industrijsko-prometna četrt na vzhodnem robu Celja (Cinkarna, tovarna železniška postaja Čret, Obi, Merkscha, Emo Orodjarna idr.),
3. novo trgovsko jedro ob Mariborski cesti z nakupovalnimi središči (Merkur, A2S, Tuš, Europark, Hofer, Lidl idr.),
4. stanovanjske soseske v zahodnem in severnem delu (Otok, Lava, Ostrožno, Dečkovo naselje, Nova vas, Hudinja).

"Zeleni sistem Celja obdaja in zapolnjuje grajeno okolje. Poleg zelenic, aktivnih zelenic in drevoredov ga sestavlja več kot 100 ha velik Mestni gozd, skozi katerega je speljanih 14 kilometrov pešpoti in urejene 3 trim steze. V gozdu je postavljena drevesna hiša, ki je javno dostopna in namenjena za izobraževalne vsebine. Na južnem robu mesta se razprostira mestni park, ki je zaščiten kot vrtna arhitekturna dediščina. Severno od mesta se nahaja Šmartinsko jezero, jugovzhodno pa Celjska koča. Veliko možnosti ponujajo tudi vodne in obvodne površine, ki so še premalo izkoriščene" (Trajnostna urbana strategija MOC, 2015, str. 27). Vse opisane površine močno vplivajo na kakovost življenja Celjanov.

1.2 KRAJINSKA ARHITEKTURA IN NJEN POMEN

Z načrtovanjem in urejanjem naselij se ukvarja **urbanizem**. "Ko govorimo o urbanizmu, razmišljamo o umestitvi stavbe v prostor, pozidanosti prostora, kakovosti življenja, objektih, infrastrukturi, parkih, zelenih površinah, prijetnem bivanju ... Največji izziv sodobnega urbanizma je uravnotežen trajnostni prostorski razvoj ... Prostor, ki bo zadovoljivo in uspešno deloval tudi čez več deset ali sto let, je zasnovan tako, da je naravi in ljudem prijazen, sodoben in zagotavlja zdravo in varno okolje, upošteva uravnoteženo prostorsko razporejanje različnih dejavnosti, naravno in kulturno dediščino, skladne oblike, barve in teksture" (Henigsmann, 2015, str. 94-99).

V prostoru posebno mesto zavzema **krajina** - zunanji prostor okoli nas, ki obsega javne in zasebne odprte površine (parke, vrtove, trge, ulice, zelenice, drevorede, rekreacijske površine, otroška igrišča, obrečne in cestne površine s krožišči, zaščitena območja). Z načrtovanjem, oblikovanjem in upravljanjem krajine se ukvarja **krajinska arhitektura**. Znanje, na katerem gradi svojo dejavnost, črpa na številnih področjih - arhitekturi, urbanizmu, industrijskem oblikovanju, likovni umetnosti, pa tudi botaniki, vrtnarstvu, okoljski psihologiji, geografiji in ekologiji (Ogrin, 2010). "Strokovnjaki - krajinski arhitekti povežejo grajeno okolje z naravo in ustvarijo bivanje v mestih privlačnejše, udobnejše in uporabnejše ... poskrbijo, da so površine planirane na pravi lokaciji in oblikovane z mislijo na uporabnika ter primerne za poznejše vzdrževanje ..." (vir: www.dkas.si).

"Z oblikovanjem zunanjega prostora si človek uredi novo bivalno okolje, v katerem uživa prosti čas, se druži, sprošča. Kakovosten javni odprti prostor (ulica, trg, park, igrišče itd.) mora biti raznolik, udoben, zabaven, pregleden, čitljiv, varen, dostopen, estetski in vzdrževan. Zgrajen mora biti iz dobrih in primernih materialov ter prostorskih elementov ...

Pomemben element mesta so skupni urejeni in opremljeni zeleni prostori za različne dejavnosti, kot so sprehajanje, druženje, sprostitev, opazovanje, igra in rekreacija. Zeleni prostori ... so oaze miru, oddiha, sprostitve in rekreacije ... ljudje se v njih radi zadržujejo, se dobro počutijo in naredijo prostor uporabniku prijaznejši. Zaradi pozitivnega vpliva na bioklimo bivalnega okolja in zdravje človeka parki pomembno dvigajo kakovost življenja v naseljih" (Filipič, 2013, str. 33).

1.3 PROSTI ČAS IN SODOBNI ČLOVEK

Osnovne funkcije našega bivanja so: živeti v skupnosti, komunicirati, stanovati, delati, se oskrbovati in izobraževati ter koristiti prosti čas.

"Prosti čas je čas, ki ni zapolnjen z obveznostmi, je čas za razbremenitev od naporov v šoli, pri delu in drugih vsakodnevnih obveznostih, ter čas, ko se svobodno odločamo za različne dejavnosti ... Funkcije prostega časa so počitek (razbremenitev od intelektualnih ali fizičnih naporov), razvedrilo (prinaša nam ugodje in veselje) in razvoj osebnosti (telesne, intelektualne, čustvene, estetske, delovne idr.) ter so tesno povezane z neformalnim izobraževanjem in vrstniško socializacijo" (Derganc, 2004, str. 7-9).

Prosti čas preživljajmo aktivno! "To ne pomeni nujno fizične aktivnosti, ampak pomeni ukvarjanje z dejavnostmi, kjer je potreben določen vložek človekove energije (ukvarjanje s športom, hobiji, igro, ustvarjanjem, neformalnim izobraževanjem) in prinaša večje koristi kot pasivno preživljanje prostega časa" (Zavod za varno igro, 2012).

"Aktivna mobilnost ljudi, pri kateri za premikanje uporabljamo le telesno aktivnost, je že desetletja v ospredju prizadevanj za trajnostno mobilnost. Razlog za številne hude zdravstvene težave, s katerimi se srečujemo zaradi sodobnega sedečega življenjskega sloga, je pomanjkanje telesne aktivnosti. Posebno pereče so težave, ki jih imajo zaradi neaktivnega življenjskega sloga mladi in otroci" (Zavod za varno igro, 2012).

2 NAMEN NALOGE IN METODOLOGIJA DELA

2.1 NAMEN NALOGE

Pri obnovi terase pred Osrednjo knjižnico Celje se je v medijih razvila debata, ali bo otroško igrišče pred kavarno Miško Knjižko ostalo ali ne. Tako nam je kanila ideja - odločili smo se, da proučimo otroška igrala v Celju. Začeli smo brskati po spletu in strokovni literaturi. Z mentorjevo pomočjo smo se seznanili s strokovnimi izrazi in vsebinami. Raziskovalno temo smo razširili in določili vsebino naše raziskave.

V nalogi predstavljamo javne površine¹ in priprave na prostem za aktivno preživljanje prostega časa v Celju (v nalogi jih skrajšano imenujemo kar "površine", op.a.). Raziskali smo njihovo uporabnost, dostopnost, vsebino, okolje, v katerem se nahajajo, opremljenost in vzdrževanost. Na koncu smo povzeli naše ugotovitve, strnili mnenje strokovnjakov in Celjanov ter predlagali nekaj izboljšav.

2.2 POTEK IN METODOLOGIJA DELA

► Teoretična priprava

S pomočjo strokovne literature in mentorja smo se seznanili s snovjo. Strokovne izraze smo sproti beležili v slovarček. Napisali smo teoretični uvod in oblikovali raziskovalno temo. Številne ideje in osnove smo našli na spletnih straneh Zavoda za varno igro. Tako je nastala vsebina naše raziskave.

► Raziskovalne hipoteze

Iz namena in vsebine raziskave smo izluščili določena predvidevanja (hipoteze), ki smo jih želeli v raziskavi potrditi:

- Površine so kakovostno opremljene in smiselno razporejene.
- Tovrstne površine in priprave so varne, vzdrževane in čiste.
- Na veliki večini površin in priprav krepimo moč, kondicijo in telesne spretnosti.
- Največ površin je namenjenih otrokom.
- Mladostniki, odrasli in starejši si želijo več vsebin, prilagojenih njihovi starosti.
- Velika večina površin ni prilagojenih gibalno oviranim in slabovidnim osebam.

► Evidentiranje, razvrstitev in ocena površin

S pomočjo standardov², ki smo jih našli v strokovni literaturi, smo sestavili ključ, s katerim smo ocenili površine in priprave. Na terenu smo površine poiskali in jih vrisali na zemljevid. Omejili smo se na območje mestnih četrti Mestne občine Celje: od avtoceste na severu do Mestnega gozda na jugu ter od Mariborske ceste na vzhodu, do Osnovne šole Lava na zahodu. Pregledali in ocenili smo 52 javnih površin in 354 različnih priprav. Ugotavljali smo njihovo uporabnost, vsebino in okolje, v katerem se nahajajo, urejenost, vzdrževanje in varnost. Rezultate smo analizirali, predstavili in razložili. Ocenam smo dodali razpravo (komentar).

¹ Javne površine so "skupna last", namenjene uporabnikom in so stalno dostopne.

² Standard - kar določa, kakšno sme, mora kaj biti

► Mnenje strokovnjakov in Celjanov

Raziskali in predstavili smo mnenje strokovnjakov in Celjanov. Vprašanja smo "našli" pri prebiranju strokovne literature in na terenskih ogledih.

Z Zavoda za varno igro Celje nam je informacije posredovala direktorica gospa Andreja Bednjički. Naravovarstvene omejitve in pogoje Zavoda za varstvo narave nam je predstavila ga. Ljudmila Strahovnik, naravovarstvena svetnica na Zavodu RS za varstvo narave, OE Celje. Pogoje in omejitve Zavoda za varovanje kulturne dediščine pa nam je z ZVKD OE Celje posredovala Milana Klemen, univ. dipl. inž. kraj. arh. Odgovorni na Sektorju za prostorsko načrtovanje, promet in varstvo okolja MOC, Zavodu za varstvo kulturne dediščine in Mestne četrti Dečkovo naselje nam odgovorov do konca februarja niso posredovali. Tako smo nekaj podatkov pridobili posredno iz časopisnih člankov in druge literature (Novi tednik, Celjan, Glasila MČ Dečkovo naselje in Nova vas in Trajnostna urbana strategija Mestne občine Celje 2015-2030).

Uspešneje pa smo raziskali mnenje Celjanov. Sestavili smo anketni vprašalnik in v začetku leta 2018 anketirali 116 Celjanov (41 otrok in mladostnikov, 42 odraslih srednjih let ter 33 starejših). Pomagali so nam sošolci, v srednjih šolah njihovi bratje in sestre, učitelji, starši in stari starši. Zbrali smo njihove ocene, mnenja in predloge. Odgovore smo prešteli, razvrstili ter razložili.

► Predlogi izboljšav

Izboljšave smo predlagali s pomočjo ugotovitev na terenu, predlogov anketiranih ter primerov dobre prakse doma in v tujini.

► Zaključek

Zaključek je sinteza našega dela. Potrdili ali ovrgli smo raziskovalne hipoteze in poudarili rezultate. Izpostavili smo največje probleme in oblikovali predloge za nadaljnje delo.

► Sestavljanje raziskovalne naloge

Vse omenjene aktivnosti smo opisali v raziskovalni nalogi. Pazili smo, da je vsebina imela rdečo nit in da je bila smiselno razdeljena na poglavja. Analizirali smo najpomembnejše rezultate. Pozorni smo bili na jasno in jedrnato izražanje. Zaradi nazornosti smo nalogo popestrili z 48 fotografijami. Nalogi smo dodali priloge.

Zahvaljujemo se vsem, ki so nam pomagali s podatki, mnenji in predlogi; mentorju Mojmirju Mosbruckerju za usmerjanje, povezovanje besedil in ureditev povzetka, pomoč pri sestavljanju teoretičnega dela naloge in tehničnih zadevah ter vodenje pri terenskem delu; gospe Nevenki Matelič Nunčič, ravnateljici IV. osnovne šole Celje, za pravopisni pregled naloge.

3 JAVNE POVRŠINE IN PRIPRAVE NA PROSTEM ZA AKTIVNO PREŽIVLJANJE PROSTEGA ČASA

Dobro "igrišče" je tisto, ki

- omogoča pestre dogodivščine in raziskovanje,
- je zdravo in varno,
- dostopno in
- skladno z okolico - v prostoru ni tujek (*gl. zahteve ZVKD v prilogah*).

Raziskave so pokazale, da je psihološko in fizično zdravje ljudi, ki redno obiskujejo parke in javne rekreativne površine, običajno boljše kot zdravje tistih, ki odprtih prostorov ne obiskujejo redno. Taki prostori lokalni skupnosti omogočajo, da pri prebivalcih znižajo stres in povišajo telesno pripravljenost. Igra na prostem blagodejno vpliva tudi na psihološki razvoj in spoznavne sposobnosti otrok. Posebej je treba opozoriti tudi na površine in priprave, ki so namenjene odraslim in prilagojene starejšim osebam³. Dokazano je, da različni procesi staranja pri redno gibalno dejavnih potekajo mnogo počasneje kot pri gibalno nedejavnih (Derganc, 2004).

Pravilno opremljene igralne in rekreativne površine privabljajo ljudi različnih sposobnosti in starosti ter so dostopne vsem. V Evropi je okoli 5 % invalidnih otrok (Zavod za varno igro, 2012). Pri načrtovanju rekreativnih in igralnih površin je treba to upoštevati, osebam s posebnimi potrebami omogočiti dostop do priprav in jim prilagoditi njihovo uporabo (vrtiljaki, gugalnice, klančine, tobogani, nizko stoječi koši, zapisi v brajici, zvočne naprave za zagotavljanje varnosti itn.) (Zavod za varno igro, 2012).

Tovrstne površine morajo biti varne, grajene iz kakovostnih materialov, pravilno razmeščene in zaščitene⁴. Mnoge izmed poškodb bi bilo moč preprečiti z ustreznim nadzorom na igrišču.

"Slabo domišljeni varstveni ukrepi lahko omejujejo svobodno gibanje in uporabnikov ne naučijo odgovornega samovarovanja. Namesto popolne varnosti si številni prizadevajo za razumno mero varnosti. Oprema igrišč naj bo varna, kakovostna in ustrezno montirana. Celotna vrednost površin (doživljanje, igra, izziv) pa naj bo v okviru razumnih meja varnosti. Razumna mera varnosti je še posebej pomembna pri vrednotenju in prenovi starejših in zastaranih igrišč. Velikokrat zaradi novih meril pretirane varnosti tovrstne površine osiromašimo. Tako danes ponekod najboljša igrišča padce pod igrali blažijo s sipkimi materiali, ne z gumo. Lesena igrala so grobo obdelana. Plezala so nameščena dovolj visoko, da zanimajo tudi večje otroke, manjšim pa predstavljajo izziv. Blato na igrišču povezujejo z intenzivnostjo igre in ne nujno s slabim vzdrževanjem. Moderno otroško igrišče je zasnovano kot poligon dogodivščin in presega zbirko tehnično perfektnih igral" (Zavod za varno igro, 2012).

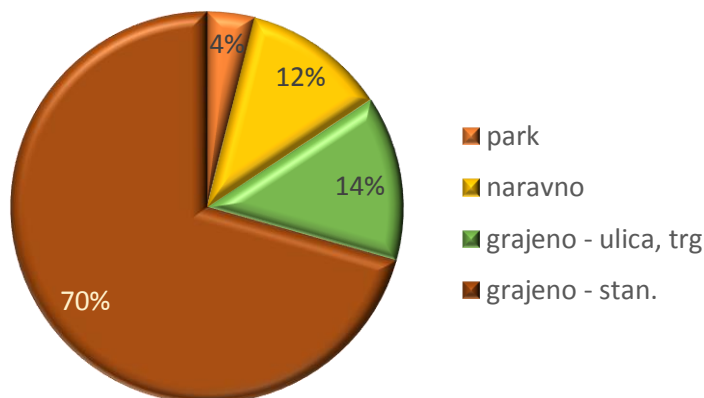
³ Svetovna zdravstvena organizacija med starejše ljudi uvršča tiste med 60. in 74. letom, med stare ljudi pa tiste preko 75 let. Pričakovana življenjska doba je v Sloveniji vse daljša. V letu 2015 je po Eurostatu znašala 77,8 leta za moške in 83,9 leta za ženske.

⁴ V Evropi se mora vsako leto več kot 139.000 otrok zdraviti v bolnišnicah zaradi poškodb na igriščih (Zavod za varno igro, 2012). V Sloveniji je bilo leta 2006 urgentno pregledanih vsaj 2.330 otrok in zabeleženih 440 hospitalizacij. Ločenih podrobnih podatkov o poškodbah na javnih igriščih ne vodijo, več kot polovica hospitaliziranih otrok pa se je poškodovala na javnih igriščih zraven stanovanjskih naselij. Največ poškodovanih je bilo starih 4-6 let. Dečki so se poškodovali dvakrat bolj pogosto kot deklice. Največ poškodb je nastalo na igralih (27%), na ravnem v bližini igral (22%) in pri igrah z žogo (15%) (Varno otroško igrišče, 2008).

3.1 RAZMESTITEV POVRŠIN IN PRIPRAV NA PROSTEM ZA PROSTOČASNE AKTIVNOSTI

Smiselno je, da prosti čas preživimo aktivno. Tako se telesno okrepimo, razvedrismo, se družimo in osebnostno razvijamo. Poseben pomen za aktivno preživljanje prostega časa imajo zunanje površine, ki jih je treba skrbno načrtovati. Okolje za aktivno preživljanje prostega časa naj bo zdravo, kakovostno, varno, dostopno, sproščujoče, izzivalno in estetsko.

Grafikon 1: **OKOLJE POVRŠIN IN PRIPRAV NA PROSTEM** (% , N = 52)
(Vir: Terensko delo, oktober 2017)

Zaradi načina življenja in goste poselitve se več kot dve tretjini (70%) proučevanih površin nahaja v **stanovanjskih soseskah**. Na **ulicah in trgih** smo evidentirali 7 tovrstnih površin ter 8 v **naravnem okolju** (I. in III. jasa, površine v Mestnem gozdu, Lisce, Petriček) in v mestnem parku. V mestnem jedru se na takšnih površinah odrasli največkrat družijo, najmlajši pa zabavajo, igrajo in rekreirajo (mobilne priprave na Glavnem trgu, kavarna Miško Knjižko, igrišče na Savinjskem nabrežju in v mestnem parku, Mestna plaža, Špica).

Večina površin (48 %) se nahaja na območju gostega, redkega ali umirjenega **prometa**. Samo 42 % površin se nahaja v okolju, kjer je promet prepovedan. 40 % igralnih in rekreativnih površin je od prometnic oddaljenih manj kot 50 m.

Rekreacijo in igro na površinah popestrijo zanimive zemeljske ureditve, **ozelenitve** in posebne nestrupene rastline (*gl. seznam odsvetovanih rastlin v prilogi*).

Tabela 1: **OZELENITVE** (št. igralnih in rekreativnih površin)
(Vir: Terensko delo, oktober 2017)

ozelenitve	zelenica	40
	drevesa	35
	grmovnice	12

Tri četrtine (78 %) površin ima zelenice. Na dveh tretjinah (68 %) površin so zasajena drevesa in na četrtini (25 %) tudi grmovnice.

1. Trubarjeva ulica - otroško igrišče v stanovanjski soseski iz šestdesetih let

2. Iršičeva ulica na Lavi - otroško igrišče v stanovanjski soseski iz sedemdesetih let

3. Hudinja - športno igrišče s tribunami uporabljajo tudi osnovnošolci pri pouku

4. Pucova ulica - prostorno senčno igrišče na zelenicah v stanovanjski soseski Lava

5. Škapinova ulica v Novi vasi - večgeneracijska hiška za nenamenske aktivnosti

6. Šaranovičeva ulica - prvo ulično telovadišče (street workout) v Celju

7. Ulica frankolovskih žrtev - otroško igrišče

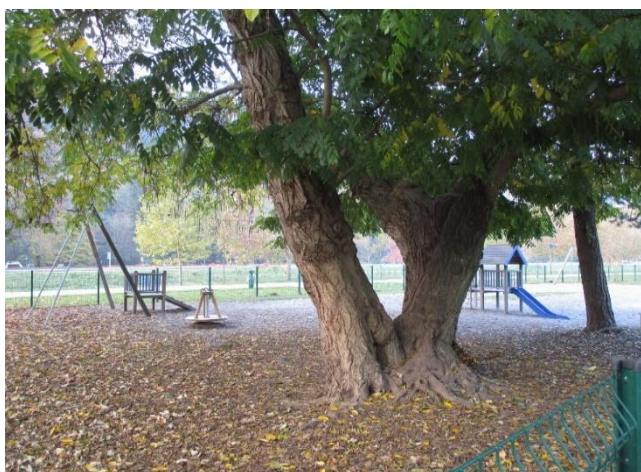
8. Na Zelenici - gugalnici in košarkarsko ter nogometno igrišče med bloki

9. Glavni trg - mobilna igrala in pitnik so prijetna popestritev v mestnem jedru; pozimi priprave umaknejo s trga

10. Ljubljanska cesta (Plava laguna) - zelene in senčne površine med stolpnico in prometno ulico so obogatili s številnimi in pestrimi pripravami za igro in rekreacijo

11. Savinjsko nabrežje - dobra igrišča izkoristijo naravne danosti okolja (grbine, vodotoke, drevje); z malo domišljije tudi drevo postane igralo

12. Prva jasa - telovadne priprave na trim stezi v Mestnem gozdu; na informativni tabli so navodila za uporabo telovadnega orodja

3.2 STANDARDI ZA OTROŠKA IGRIŠČA IN KLJUČ ZA OCENJEVANJE

Površine za prostočasne aktivnosti na prostem smo ocenili s ključem, ki smo ga sestavili s pomočjo predpisanih standardov (Varno otroško igrišče, 2008). Ključ smo uporabili za oceno vseh javnih površin in priprav na prostem za prostočasne aktivnosti. Evidentirali smo uporabnost, vsebino dejavnosti, okolje, v katerem se nahajajo, njihovo urejenost in varnost. Ocenjene površine smo vrisali na karto (gl. fotokopijo karte v prilogah).

► Uporaba in dostopnost

Površine in naprave smo razvrstili na tiste, ki so namenjene

- otrokom (do približno 5. razreda osnovne šole),
- mladostnikom (do polnoletnosti) in
- odraslim (srednja leta in starejši).

Označili smo objekte, ki so dostopni in uporabni za gibalno ovirane in slabovidne osebe:

- dostop z invalidskim vozičkom (peščena tla, ozka vrata, pragovi idr.),
- uporaba priprav sede z invalidskega vozička (nižje postavljeni koši za košarko, od tal dvignjen peskovnik na stebru ipd.) samostojno ali le ob pomoči spremljevalca (dovolj prostora za spremljevalce, dodatna zaščita naprav),
- vsebine za slabovidne, ki jih lahko uporabljamo z otipom (različne prilagojene družabne igre, konstrukcijske igre, navodila v brajici), kontrastnost barv in samostojna uporaba.

Ločili smo odprt in omejen dostop (površine, ki jih ob določenem času zaklepajo, npr. mestni park, vrtčevske površine na Kajuhovi, Čopovi). V raziskavo nismo vključili površin, na katerih je dostop stalno omejen (nekatero šolske in vrtčevske površine) ali plačljiv (tenis igrišča, skakalne ponjave pri Eurospinu, mestno drsališče idr.).

► Vsebina

Ločili smo površine in prešteli priprave, na katerih

- krepimo moč in kondicijo ter razvijamo telesne spretnosti (fitnes na prostem, večina otroških igral),
- razvijamo umske sposobnosti (miselne igre, tri v vrsto, šah na prostem), ustvarjalnost in domišljijo (peskovniki, različni gradbeni elementi) ali znanje (didaktične vsebine, drevesna hiša, gozdna učna pot) in
- površine in priprave za športne igre z žogo (košarkarska, nogometna in rokometna igrišča, mize za namizni tenis).

► Okolje

V raziskavi smo opredelili okolje, v katerem se površine nahajajo:

- naravno okolje (gozd, rob gozda, večje travnate površine),
- grajeno okolje (površine v blokovskih soseskah in na trgih ali v ulicah),
- bližina prometnic (najmanj 50 m oddaljenosti) ter
- vrsta in gostota prometa.

Ugotavljali smo tudi ozelenitve z grmovnicami, drevesi in zelenicami.

► Urejenost

Pri videzu (skladnost z okoljem) in prvem stiku z orodji so najbolj opazni materiali, iz katerih je oprema izdelana.

Ločili smo:

- lesene naprave,
- kovinske naprave,
- naprave iz umetnih mas.

Opremljenost je pomemben element urejenosti. Evidentirali smo

- urbano opremo (klopi, mize, pitniki, smetnjaki, stojala za kolesa, informacijske table⁵) in
- skladnost (materiali, izdelava in barve) z okoljem.

K urejenosti sodita tudi čistoča in vzdrževanost površin. Ocenjevali smo:

- red in čistočo na površinah (s šolskimi ocenami od 1 do 5: odpadki, pasji iztrebki, izpraznjenost smetnjakov, vejevje, staro listje, vzdrževanost zelenja na površinah) in
- opremljenost s smetnjaki (količina - 1 koš/10 oseb, postavitev - 2 m od klopi, vhoda ali igral zaradi smradu in mrčesa, pritrjenost ali nepritrjenost).

► Varnost

Zastrti pogledi onemogočajo nadzor in varstvo otrok. Ocenjevali smo:

- preglednost in
- dostopnost odraslim spremljevalcem.

Ocenili smo postavitev igral glede na:

- velikost prostora (stisnjenost naprav lahko povzroči nalete, gnečo in prerivanje) in
- senco (pregrevanje priprav poleti in izpostavljenosti sončnim žarkom).

Predvideli smo nekatere nevarnosti in jih označili:

- zatikanje rok, nog, prstov ali obleke,
- možnost trkov,
- nevarnost padcev in
- tehnično obdelavo in izdelavo orodij (raztrgane ali štrleče ograje, ustrezna gladkost oz. hrapavost, ostri robniki idr.).

Varnostna podlaga je nameščena pod igrali, da ublaži doskoke in padce. Biti mora:

- pod vsemi igrali, ki so višja od 0,6 m,
- dovolj velika⁶,
- iz ustreznega materiala⁷.

⁵ Igrišča naj bodo opremljena z informativnimi tablamami. Na njih so podatki o naslovu igrišča in odgovorni osebi za vzdrževanje, kontaktna telefonska številka in številka za klic v sili ter navodila za uporabo.

⁶ Obstajajo zapletene formule za izračunavanje velikosti varnostne podlage. Mi smo na gugalnicah preizkusili velikost podlage tako, da smo skočili z gugalnice v nihanju (t.i. "izsiljena sila"). Na ostalih igralih smo jo ocenjevali tako, da smo z zmernim odzivom skočili z igral. Če smo doskočili na podlago, smo jo ocenili kot ustrezno veliko.

⁷ Travnata podlaga je lahko nameščena pod igrali, ki so visoka do 1 m. Pesek iz majhnih prodnikov zagotavlja odlično varnost, je naraven material, a onemogoča dostop gibalno oviranim osebam. Na igriščih za igre z žogo mora biti podlaga trda (betonirana, asfaltirana ali porasla s travo in pokošena).

Ograje⁸ preprečujejo otrokom nenadzorovan izhod in onemogočajo vstop tako uporabnikom kot domačim živalim, ki ne sodijo na igrišča. Zahteve:

- višina - najmanj 1,2 m, postavljena do tal,
- kakovostno izdelana in vzdrževana.
- brez ostrih robov ali prevelikih odprtin (zatikanje, preščipanje),
- robniki in vhodna vrata brez pragov (dostop z vozički, spotikanje).

Vhod:

- širina najmanj 1 m (dostop z vozički), za urgentna in vzdrževalna vozila najmanj 2,15 m,
- vrata se odpirajo navzven (gneča, drenjanje, panika, požar idr.).

Pri večjih igriščih (nad 10 do 12 naprav) priporočajo več vhodov.

Ocena vzdrževanosti opreme (rja, vijaki, verige, sedala, ključavnice, vzmeti, kljuke ipd.):

- šolske ocene od 1 do 5,
- popis pomanjkljivosti ter
- vandalizem.

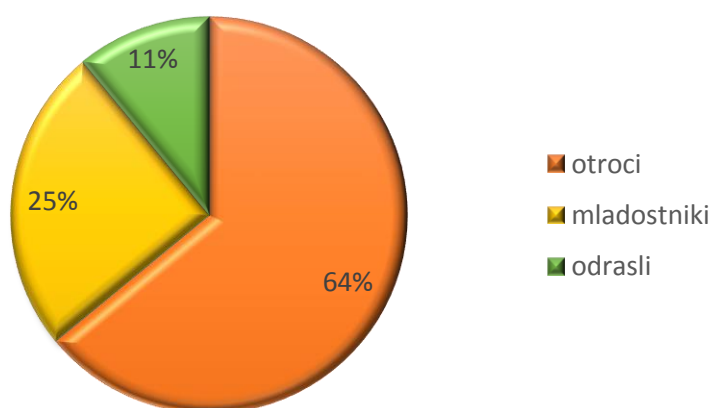
⁸ Pri mlajših ograje zbuja občutek varnosti, starejšim omejujejo prostost. Prilagojena mora biti okolju, v katerem se igrišče nahaja (strmina terena, bližina prometnic, vode...). Ograja ne sme predstavljati kakršnekoli nevarnosti za uporabnike. Zaščitne ograje za žoge (npr. med bloki na Trubarjevi, ob Dečkovi ulici idr.) v oceno "ograj" nismo vključili.

3.3 OCENA POVRŠIN IN PRIPRAV NA PROSTEM ZA PROSTOČASNE AKTIVNOSTI

3.3.1 Uporabnost in dostopnost

V raziskavi smo se najprej vprašali, komu so površine namenjene. V razvitem svetu je na prostem, poleg otroških igrišč, vedno več rekreativnih površin in naprav, ki so namenjene tudi odraslim. Posebno pozornost namenjajo ljudem v tretjem življenjskem obdobju in osebam s posebnimi potrebami.

Grafikon 2: **PRIMERNOST GLEDE NA STAROST UPORABNIKA (%)**
(Vir: Terensko delo, oktober 2017)

Največ površin (64 %) in priprav lahko **smiselno uporabljajo** otroci, četrtno tudi mladostniki, desetino (11 %) pa odrasli in starejši. Med površinami skorajda nobena ni posebej prilagojena samo odraslim ali starejšim. Tretjina (31 %) vseh površin je otroških igrišč, ki so neuporabna za ostale starostne kategorije.

Tri četrtine (78 %) površin ima **odprt dostop**, ostale ob določenem času zaklenejo.

13. Milčinskega ulica - opis igrišča in obratovalni čas

14. Čopova ulica - igralne površine vrtca Anice Černejeve so omejeno dostopne tudi v popoldanskem času za okoliško prebivalstvo

15. Hudinja - edini celjski skatepark, namenjen rolkanju, se nahaja v Don Boskovem centru in je omejeno dostopen.

16. Dvorana Zlatorog na Golovcu - Priprave omogočajo izziv ljudem različne starosti.

17. Špica - edini celjski fitnes na prostem se nahaja v senčni legi med Savinjo in Ložnico; vadbišče je namenjeno mladostnikom in odraslim.

18. Ulica frankolovskih žrtev - igralo za najmlajše z varovalno podlago

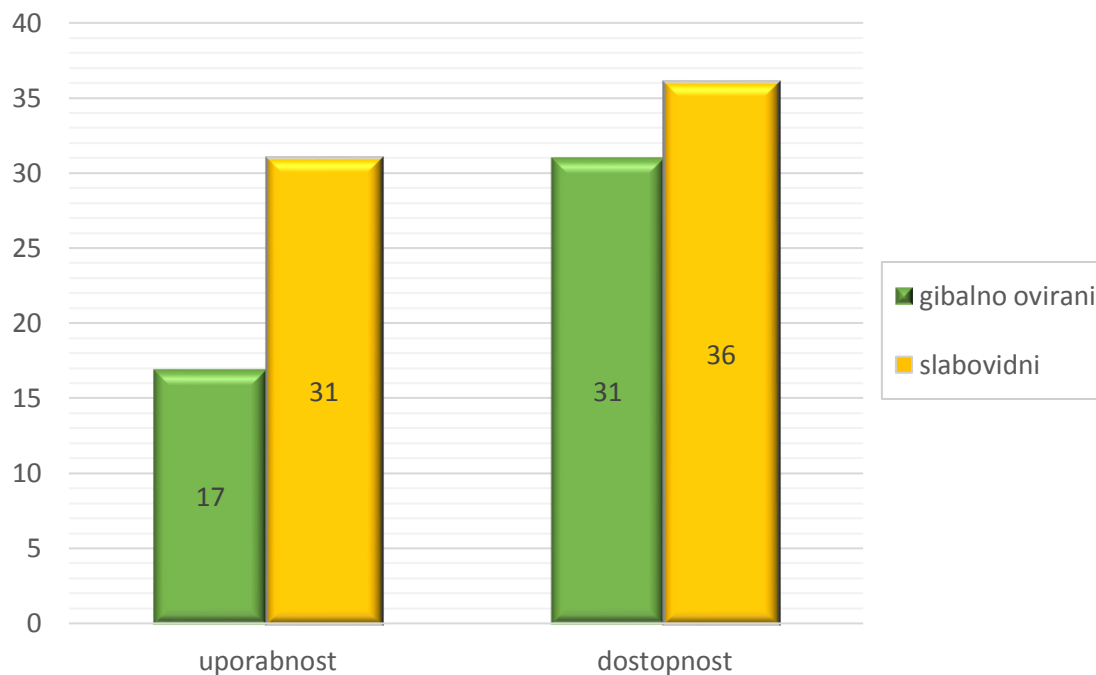

19. Mestni park - gugalnico za najmlajše (na desni) lahko uporabljajo tudi osebe s posebnimi potrebami; podlaga iz prodnikov je naravna in odlično varuje, vendar onemogoča samostojen dostop osebam na vozičkih.

20. Prva gimnazija v Celju - vrtljiva vrata so priročna in praktična, a ne omogočajo dostopa gibalno oviranim.

Grafikon 3: **PRIMERNOST ZA OSEBE S POSEBNIMI POTREBAMI** (št.)
(Vir: Terensko delo, oktober 2017)

Gibalno ovirane osebe lahko dostopajo na 61 % površin, smiselno pa lahko uporabljajo 33 % površin. Slepí in slabovidni lahko dostopajo na 69 % površin in smiselno uporabljajo 59 % površin.

21. Dvorana Zlatorog - prostorne, pestre, izzivalne, varne in odlično opremljene igralne in rekreativne površine na Golovcu. Tlakovane steze omogočajo dostop gibalno oviranim osebam. Na njih se lahko orientirajo tudi slabovidni.

3.3.2 Vsebina dejavnosti

Na površinah naj bo nameščenih čim več raznovrstnih priprav, ki izpolnijo potrebo po igri, razvijajo določene spretnosti, veščine in ustvarjalnost, širijo umske sposobnosti ali znanje. Biti morajo izziv za uporabnike. Proizvajalce je treba spodbuditi, da izdelujejo zanimive in varne priprave. Njihovo uporabo naj predstavijo v kratkih navodilih - opis, skica, risba (Varno otroško igrišče, 2008). Res pa je, da uporabniki s svojo domišljijo najdejo tudi svoje načine uporabe naprav.

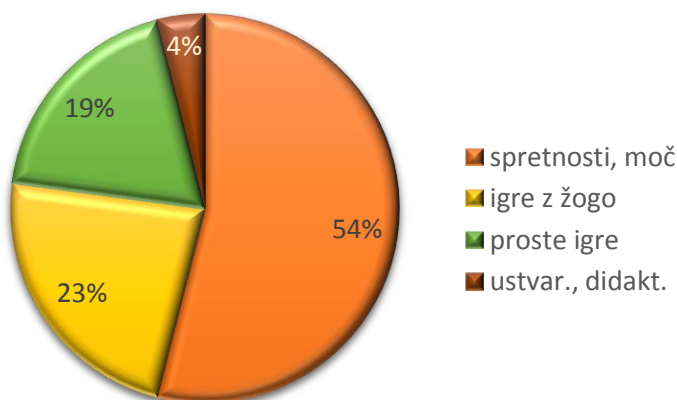
Tabela 2: **VSEBINA DEJAVNOSTI** (št.)

(Vir: Terensko delo, oktober 2017)

vsebina dejavnosti (št. orodij, naprav)	spretnosti, moč	194
	športne igre - košarka	46
	športne igre - nogomet	26
	športne igre - namizni tenis	10
	ostale, proste igre	68
	ustvarjalnost, umski izziv	11
	didaktičnost	4

Grafikon 4: **VSEBINA DEJAVNOSTI** (%)

(Vir: Terensko delo, oktober 2017)

Na dobri polovici (55 %) igralnih površin in priprav uporabniki krepijo **moč in kondicijo** ter razvijajo **telesne spretnosti** (večina otroških igral, fitness na Špici, Street Workout Park, trim steza v Mestnem gozdu). Četrtnina (23 %) vsebin je namenjenih športnim **igram z žogo** (košarkarska, nogometna in rokometna igrišča, mize za namizni tenis idr.). Petina (19 %) površin in priprav je takih, ki omogočajo ostale, **proste igre** (senčnice na Čopovi, Šaranovičevi, asfaltirane površine - risanje, gomitvist, fuč, s travo porasle vzpetine idr.). Najmanj (4 %) je priprav, na katerih razvijajo **umske sposobnosti** (tri v vrsto), ustvarjalnost in domišljijo (peskovniki) ali znanje (didaktične vsebine, drevesna hiša, gozdna učna pot).

22. Glavni trg - priprave na prostem, s katerimi razvijamo umske sposobnosti in ustvarjalnost, v Celju lahko iščemo z lupo.

23. Igrišče pri Dvorani Zlatorog na Golovcu - na dobrem igralu razvijamo različne telesne in spretnostne sposobnosti.

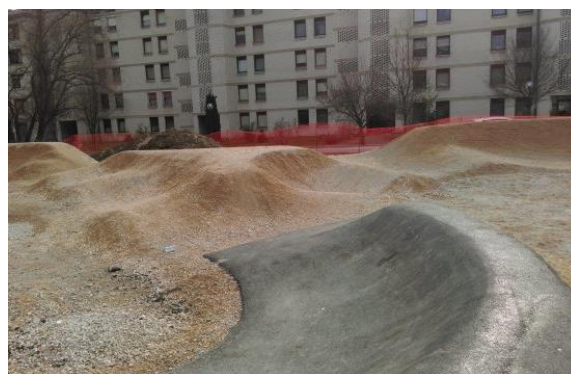
24. Igrišče pri Dvorani Zlatorog na Golovcu - dolgočasna betonska ograja z majhnimi arhitekturnimi posegi postane zanimivo igralo.

25. III. jasa - drevesna hiša in učilnica iz leta 2016 sta zasnovani kot manjši informativni in izobraževalni center Mestnega gozda.

26. Čopova ulica - igrišče za košarko in mali nogomet; na pregledanih površinah smo našli 46 košev, 26 golov in 10 miz za namizni tenis.

27. Grevenbroichova ulica - spomladi 2018 bo dokončana prva tlačna steza (pumptrack) - utrjena krožna pot z grbinami in ovinki, namenjena za uporabnike koles, rolerjev, rolk in skirojev.

3.3.3 Urejenost

Pri prvem stiku z igralnimi in rekreativnimi površinami in orodji so najbolj opazni materiali, iz katerih so naprave in oprema izdelane. Površine in njihova oprema naj bi bile skladne z okoljem, v katerem se nahajajo in v njem niso tujek (npr. v naravno okolje umetne mase ne sodijo; poudariti je treba domiselnost načrtovalcev, kakovost, trajnost materialov ter varnost).

Tabela 3: **UREJENOST POVRŠIN** (št.)
(Vir: Terensko delo, oktober 2017)

material	kovina	43
	les	37
	umetne mase	35
urbana oprema	klopi	39
	inf. table	17
	smetnjaki	47
	stojala/kolo	8
	razsvetljava	6
	ograja	16
	WC	3
	voda, pitnik, pipa	5
red in čistoča površin	ni smetnjakov	5
	dovolj smetnjakov (1/10 uporabnikov)	43
	oddaljenost smetnjakov 2-3 m od klopi	12
	pritrjeni smetnjaki	45
	čistoča (od 1 do 5 - srednja ocena)	4,6

Na pregledanih površinah prevladujejo kovinske priprave (37 %), sledita les (33 %) in umetni **materiali** (30 %). Večina priprav na površinah je kombiniranih iz različnih materialov. Starejše priprave (Otok, Hudinja) so kovinske, v mestnem gozdu prevladujejo lesene.

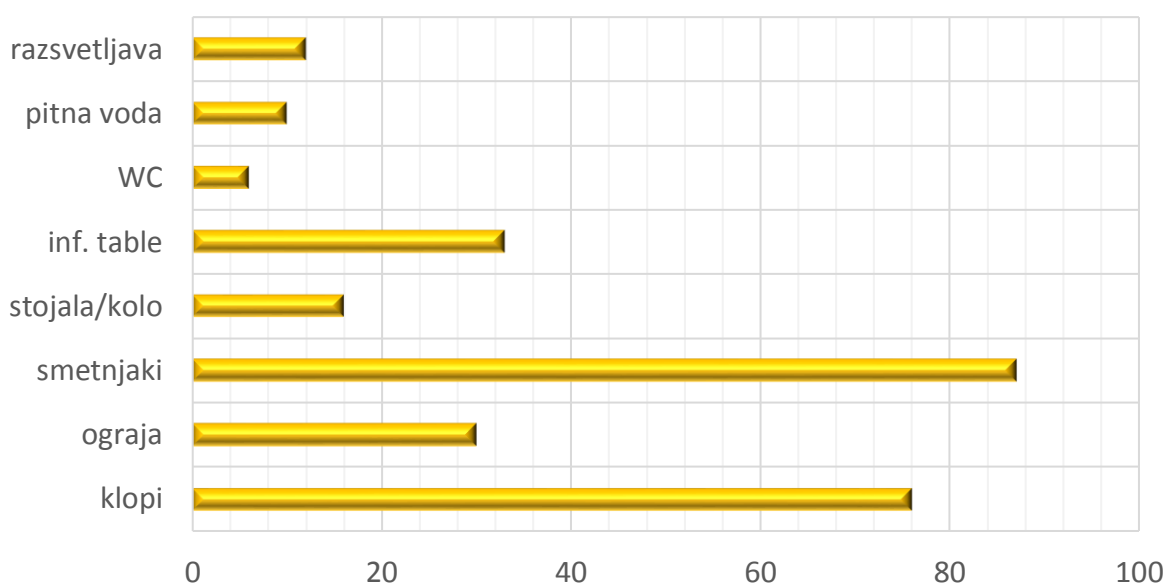
Privlačne igralne in rekreativne površine so tudi prostor za srečanja in druženja. Zato je pomembna **urbana oprema** na površinah (klopi, mize, pitniki, koši za smeti, stojala za kolesa, informacijske table idr.). Večina (87 %) površin je opremljenih s smetnjaki, tri četrtine (76 %) s klopmi. Informativne table premore tretjina rekreativnih in igralnih površin. Najmanj površin je opremljenih s stojali za kolesa (16 %), razsvetljava (12 %), pitno vodo (10 %) in WC (6 %) (gl. grafikon št. 5).

K urejenosti sodi tudi **čistoča** (odpadki na igriščih, pasji iztrebki, vejevje, staro listje, šopi trave idr.) in vzdrževanost površin (košnja trave, obrezanost drevja in grmovnic).

Srednja ocena čistoče na pregledanih površinah je bila 4,6.

Travne površine, grmovnice in drevje so vzdrževani. Negativno smo ocenili uničene in neizpraznjene smetnjake. Koši za smeti so nujni za vzdrževanje reda in čistoče na igrišču. Približno desetina površin ni opremljenih s smetnjaki. Na desetini površin smetnjaki niso pritrjeni, na četrtini površin pa niso pravilno razmeščeni. Nameščeni naj bi bili od 2 do 3 metre od klopi (smrad, žuželke). Koši za pasje odpadke ne sodijo na otroška igrišča ali v njihovo neposredno bližino.

Grafikon 5: **URBANA OPREMA REKREATIVNIH IN IGRALNIH POVRŠIN (%)**
(Vir: Terensko delo, oktober 2017)

28. Mestni park - vzorno urejeno otroško igrišče je zaradi materialov in barv v parku tujek.

29. III. jasa - lesena podesta v obliki listov in plezalna stebra se vključujejo v naravno okolje.

30. Opekarniška cesta - površine naj bodo opremljene z informativnimi tablami.

31. Savinjsko nabrežje - z WC so opremljene samo 3 površine v Celju.

32. Mestni gozd - informativne table na I. jasi

34. III. jasa - smiselno skrito kemično stranišče s tekočo pitno vodo na zadnji strani

36. Dečkova cesta - neizpraznjeni smetnjaki nam niso v ponos.

38. Mestni park - pitnik akademskega kiparja Milisava Tomanića je umetniško delo ter predmet ulične opreme.

33. Dvorana Zlatorog - kakovostna in uporabna oprema s pitnikom na igralnih površinah

35. Dečkova cesta - razsvetljava košarkarskega igrišča

37. Ulica frankolovskih žrtev - smetnjaki naj bodo zaradi smradu in mrčesa od klopi oddaljeni 2-3 m.

39. Nova vas - po obisku vran na igrišču...

3.3.4 Varnost

"Varnost igral sodi v področje Zakona o splošni varnosti proizvodov (Uradni list RS, št. 101/03). Zahteve iz zakona se nanašajo le na igrala in ustrezno podlago na otroškem igrišču in ne na igrišče kot celoto. Drugi vidiki varnosti (vzdrževanje čistoče, primernost rastlin, varnost ograj) z njim niso predpisani" (Varno otroško igrišče, 2008).

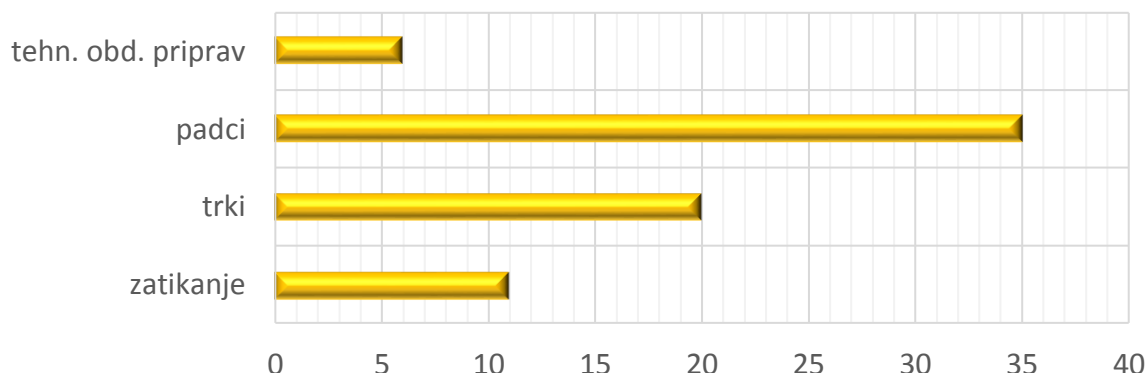
Na sodobnih igralnih in rekreativnih površinah moramo nevarnost predvideti (zatikanje rok, obleke, nog, prstov, možnost trkov, nevarnost padcev, neustrezna tehnična obdelava in izdelava orodij). Varnostna podlaga je nameščena pod igrali, da ublaži doskoke in padce. Zastrti pogledi onemogočajo nadzor in varstvo otrok. Stisnjenost naprav lahko povzroči nalete, gnečo in prerivanje. Dobrodošla je senca na površinah. Ograje preprečujejo nenadzorovan izhod otrok in onemogočajo vstop (zaklepanje igrišč) tako uporabnikom kot domačim živalim, ki ne sodijo na igrišča. Ograja ne sme predstavljati kakršnekoli nevarnosti za mlajše. Oprema površin mora biti brezhibna in vzdrževana (Varno otroško igrišče, 2008).

Tabela 4: **VARNOST IN VZDRŽEVANOST PRIPRAV** (št.)
(Vir: Terensko delo, oktober 2017)

preglednost (nadzor)	ustrezna preglednost in dostop za spremljevalce	50
	zastrt pogled	2
igrala	ustrezna prostorska razmestitev priprav	47
	utesnjena razmestitev priprav	5
	senca	22
nevarnosti	zatikanja oblek, okončin, glave	11 (20 %)
	trkov	20 (40 %)
	padcev	35 (69 %)
	tehnično neustrezna obdelanost orodij	6 (12 %)
podlaga in varnostna podlaga	trava (do 1m)	17
	pesek, lubje	20
	umetna masa	30
	asfalt, beton	24
	neustrezna: >60cm	2
	neustrezna: izsilena sila	1
	ustrezna velikost	34
ograja (15 površin)	višina vsaj 1,2m	15
	ostri robovi	0
	vhod širine min. 1 m	8
	vhod širine min. 2,15 m	6
	odpiranje vhodnih vrat navzven	6
	več vhodov	6
vzdrževanost priprav in površin	vzdrževanost (od 1 do 5) - srednja ocena	4,5
	vandalizem	9

Samo na dveh igralnih in rekreativnih površinah imajo spremljevalci **zastrt pogled** na priprave ali otežen dostop do njih. Na desetini pregledanih površin so naprave razporejene **preveč skupaj** (predvsem starejše rekreativne površine, gl. priloge). **Senco** nudi samo 41 % površin.

Grafikon 6: **PREDVIDENE NEVARNOSTI PRI UPORABI PRIPRAV NA IGRALNIH IN REKREATIVNIH POVRŠINAH** (št.)
(Vir: Terensko delo, oktober 2017)

Na pregledanih napravah smo izmed **nevarnosti** največkrat evidentirali možnost padcev (69 %). Sledijo možnosti trkov (40 %) in nevarnosti zatikanj stopal, okončin, obleke (20%). Na šestih površinah (12 %) smo zasledili tehnično neustrezno obdelanost orodij (štrleči vijaki/matice, preozko sedalo na gugalnicah, štrleči robovi igral).

Varnostna podlaga je ponekod (predvsem na starih orodjih za Pigalom, na Ljubljanski, na Zelenici, Trubarjevi) uničena, je ni ali je premajhna (tretjina primerov).

Ograjene površine za igro in rekreacijo (15) imajo ograjo postavljeno skladno s standardi (vhod min. 1m širine, 6 površin ima tudi oskrbovalna vrata, 8 vrat se odpira navzven, nekaj ograjenih površin nima vhodnih vrat).

Vzdrževanost naprav (rja, verige, vijaki, razmajanost idr.) smo ocenili s srednjo oceno 4,5.

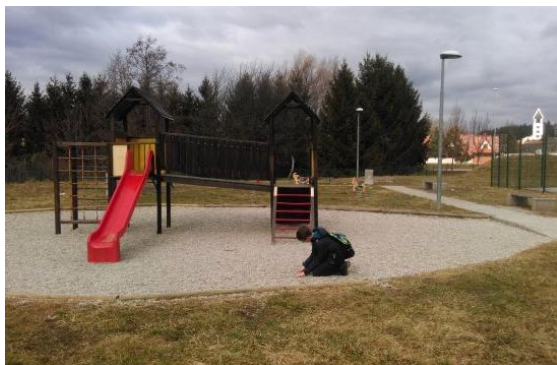
Vandalizem smo zabeležili na 9 površinah (uničena igrala, uničene več urbane opreme, uničene mreže na golih ali koših) - predvsem na območju MČ Dečkovo naselje in Nova vas.

40. Savinjsko nabrežje - varnostna podlaga naj bo nameščena pod vsemi igrali, ki so višja od 0,6 m, in pod tistimi, kjer deluje "izsiljena sila" (gugalnice).

41. Vojkova ulica - starejša igrala na asfaltiranih površinah so lepo vzdrževana, manj namenska, a ne ustrezajo sodobnim varnostnim zahtevam; omogočajo nam, da se naučimo sami paziti nase.

42. Novi trg - pesek iz drobnih prodnikov je idealna naravna varnostna podlaga.

43. Glavni trg - zlomljen vijak na pripravi

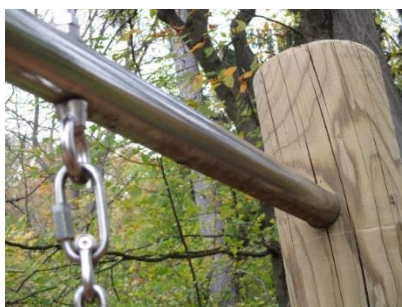
44. Iršičeva ulica - neurejena okolica vrtiljaka; vzdrževalne preglede je potrebno prilagoditi številu uporabnikov.

45. Pucova ulica - protidrsko sedalo in varnostna podlaga zagotavljata varno uporabo, gibljivo sedalo razvija spretnosti.

46. Savinjsko nabrežje - zaščiteni vijaki in matice na igralih iz kombiniranega materiala

47. Trim steza na I. jasi - pomembni so tudi kakovostni materiali in izvedba.

48. Ljubljanska (Plava laguna) - kar 48 % površin se nahaja na območju gostega, redkega ali umirjenega prometa.

3.4 MNENJE CELJANOV TER OCENA POVRŠIN IN PRIPRAV

Mnenje Celjanov smo ugotavljali z anketo. Zanimalo nas je, kako in kje preživljajo prosti čas ter kako ocenjujejo površine za aktivno preživljanje prostega časa na prostem. Anketirali smo skupaj 116 Celjank in Celjanov (41 otrok in mladostnikov, 42 oseb srednjih let in 33 starejših Celjanov (sošolcev, dijakov, staršev, starih staršev, učiteljev in naključno izbranih uporabnikov na terenu).

3.4.1 Prosti čas Celjanov

Med aktivno preživljanje prostega časa strokovnjaki ne uvrščajo samo telesnih aktivnosti (igra, športne aktivnosti, rekreacija), ampak katerokoli aktivnost, ki zahteva "napor" (tudi branje knjig, ukvarjanje z glasbo, aktivno uporabo računalnika, aktivno druženje s prijatelji idr.). Pasivno pa ljudje preživimo prosti čas pred TV, z računalniškimi igricami, počivamo ali na sploh "lenarimo".

► Kako Celjani največkrat preživljajo prosti čas?

Tabela 5: **PROSTI ČAS CELJANOV GLEDE NA STAROST**
(Vir: Anketiranje, 2018)

	mlajši	srednjih let	starejši	Σ
pasivno	9 (22%)	5 (7%)	6 (18%)	20 (17%)
aktivno	32 (78%)	37 (93%)	27 (82%)	96 (83%)
organizirano	13	14	5	
neorganizirano	19	23	22	

aktivno (rekreacija, sprehodi, branje knjig, aktivna uporaba PC, ukvarjanje z glasbo, druženje s prijatelji...)

pasivno (PC, TV, počivanje, lenarjenje)

organizirano (treninki, društva, ostali določajo programe in pravila, načine delovanja)

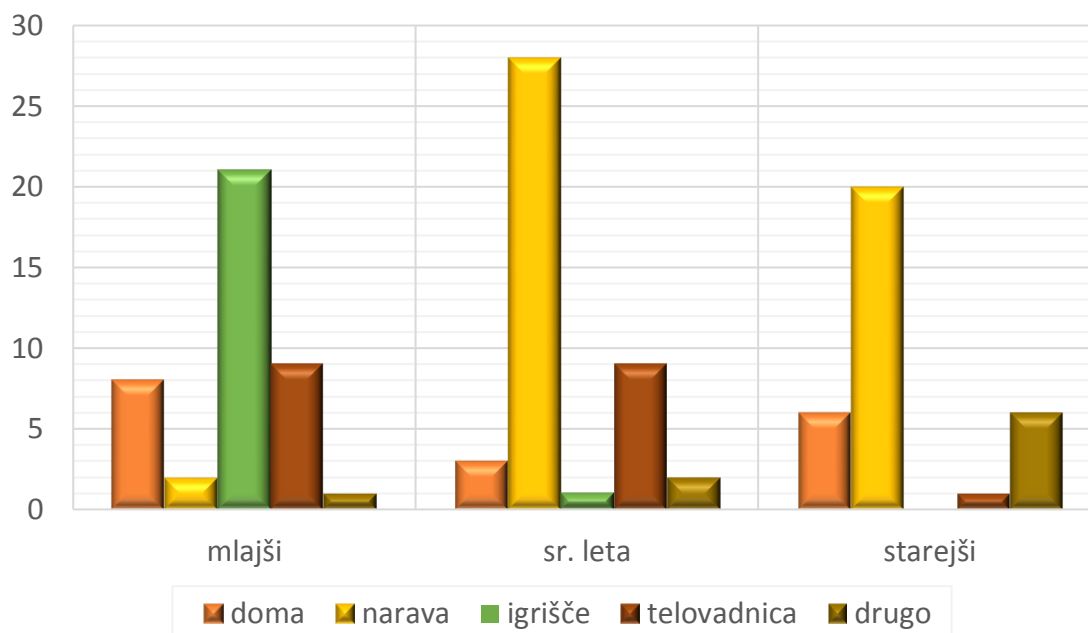
neorganizirano (po svoji zamisli)

Večina (83 %) vprašanih preživlja prosti čas **aktivno** (med njimi 93 % odraslih, 82 % starejših in 78 % mlajših). Mladi se največkrat družijo ob igrah z žogo ali obiskujejo organizirane dejavnosti. Odrasli največ kolesarijo, obiskujejo fitnes in druge organizirane oblike rekreacije. Starejši se največkrat sprehajajo, berejo, igrajo družabne igre in se družijo ob organiziranih prilagojenih telesnih vadbah. **Pasivno** prosti čas preživlja 17 % vprašanih (izmed njih je 22 % mlajših, 18 % starejših in 7 % odraslih).

3.4.2 Celjani in javne površine za prostočasne aktivnosti

► Kje Celjani najpogosteje preživljajo prosti čas?

Grafikon 7: **KJE CELJANI PREŽIVLJAJO PROSTI ČAS?** (št.)
(Vir: Anketiranje, 2018)

Doma prosti čas preživlja največ mlajših (8) in starejših (6) Celjanov. V naravo najbolj zahajajo odrasli (28) in starejši (20). Telovadnice obiskujejo največ mlajši (9 - treningi) in odrasli (9 - večerna telovadba, fitnes), igrišče pa v glavnem mlajši. Starejši (6) največ obiskujejo številna društva, knjižnice, predavanja, klubske prostore idr.

► Katere površine na prostem za prostočasne aktivnosti Celjani obiskujejo?

V Celju imamo številne možnosti aktivnega preživljanja prostega časa na javno dostopnih površinah na prostem.

Več kot 100 ha velik Mestni gozd premore 14 kilometrov pešpoti, 3 trim steze in drevesno hišo. Na južnem robu mesta se nahaja mestni park, ki je zaščiten kot vrtna arhitekturna dediščina.

"Zavod Celeia Celje je leta 2009 v koncept projekta „Poletje v Celju, knežjem mestu“ uvedel novo lokacijo, poimenovano Mestna plaža. Na njej potekajo v poletni sezoni številne vodene aktivnosti: joga na prostem, telovadba, razstave, filmske predstave letnega kina, priročna knjižnica, različne delavnice (www.celeia.info).

Celjska koča je že od nekdaj celjsko smučišče. V zadnjih letih so ponudbo obogatili z bobkartom - letnim sankališčem, učno potjo in adrenalinskim parkom ter uredili rojstno hišo Alme Karlin na poti iz Pečovnika na Celjsko kočo.

Veliko možnosti ponujajo tudi površine ob vodah. Severno od mesta se nahaja Šmartinsko jezero z urejenim sprehajališčem in dejavnostmi (tradicionalni ribolov, ladjica Jezerska kraljica, prostori za piknike, vodno skakališče, ki ga bodo obnovili, plovila na nožni pogon – pedalini, adrenalinski zorbing idr.).

Na Špici se je udomačil kajakaški šport, uredili pa so tudi fitnes na prostem. Ob Savinji je urejena sprehajalna in tekaška pot do Levškega mosta.

Obnovljeni Stari grad, nekdanja trdnjava celjskih knezov nad Savinjo, z leta 2017 znova urejeno Pelikanovo potjo, je že več let najbolj obiskana turistična točka v Celju.

Vsako leto MO Celje in mestne četrti obnavljajo in širijo igralne ter rekreativne površine v stanovanjskih soseskah. Leta 2016 je MO Celje samo za obnovo in vzdrževanje športnih igrišč namenila 17000, za otroška igrišča pa 11000€ (www.celje.info). Leta 2017 smo v Mestni četrti Dečkovo naselje dobili prvo Street Workout igrišče (vrednost projekta je znašala 21000 EUR, sredstva je zagotovila Mestna četrt Dečkovo naselje; vir: www.celje.info). Leta 2018 bodo v MČ Dečkovo naselje odprli prvo pumptrack stezo (vrednost projekta znaša 40000 EUR, sredstva je zagotovila MO Celje in MČ Dečkovo naselje; vir: www.celje.info).

Vse opisane površine pomembno vplivajo na kakovost življenja Celjanov.

Tabela 6: **UPORABLJANJE POVRŠIN NA PROSTEM ZA PROSTOČASNE AKTIVNOSTI** (št. odgovorov)
(Vir: Anketiranje, 2018)

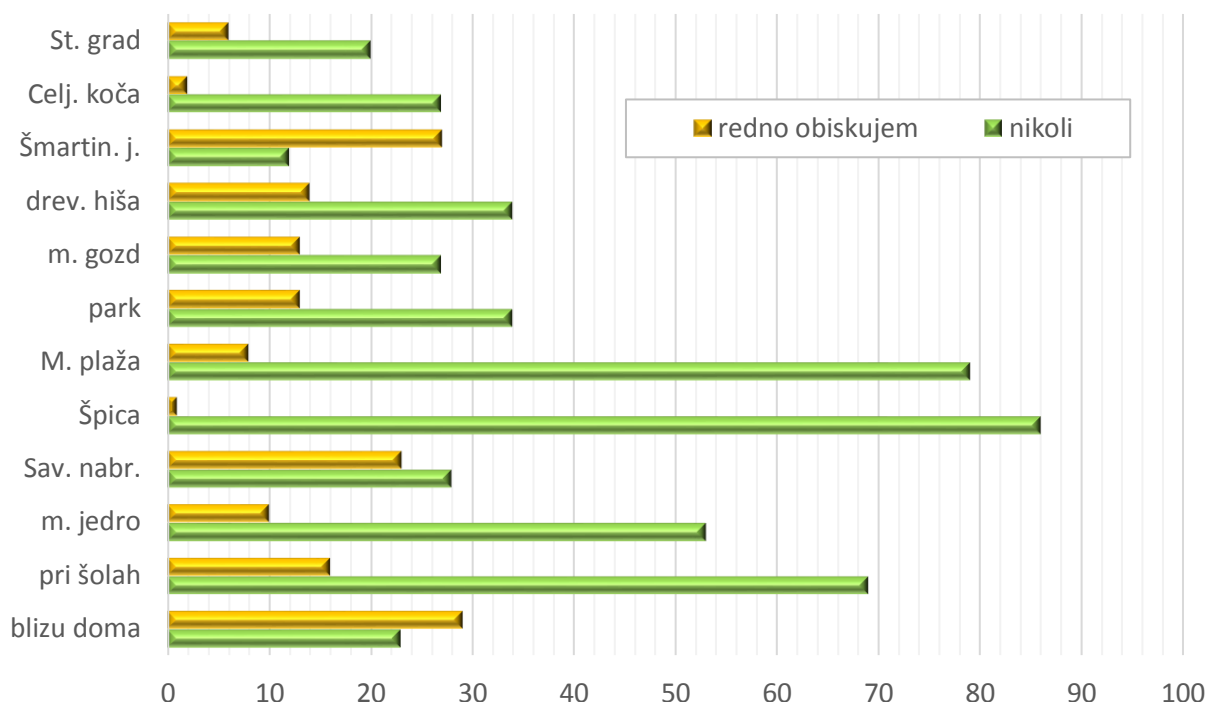
rekreativne površine	nikoli ne obiščem				občasno obiščem				redno obiskujem			
	M	SR	ST	Σ	M	SR	ST	Σ	M	SR	ST	Σ
rekr. površine blizu doma	3	8	22	23	12	19	3	34	17	10	2	29
šp-rekr. pov. pri šolah	12	30	27	69	9	7	2	18	11	5	0	16
povr. in priprav. v mestn. jedru	20	12	21	53	8	21	4	33	4	4	2	10
sprehajališče ob Savinji	25	3	0	28	7	23	15	45	0	11	12	23
zunanj. fitnes/Špica	30	29	27	86	2	7	0	9	0	1	0	1
Mestna plaža	28	17	24	79	4	12	3	19	0	8	0	8
mestni park	28	2	4	34	4	25	20	49	0	10	3	13
poti v Mestnem gozdu	21	2	4	27	11	19	18	48	0	16	5	21
drevesna hiša	23	5	6	34	9	23	16	48	0	9	5	14
Šmartinsko jezero	3	7	2	12	20	20	17	57	9	10	8	27
Celjska koča	22	5	0	27	10	30	27	67	0	2	0	2
Stari grad	15	5	0	20	17	28	25	70	0	4	2	6

M - mlajši anketiranci

SR - anketiranci srednjih let

ST - starejši anketiranci

Grafikon 8: **AKTUALNOST POVRŠIN ZA PREŽIVLJANJE PROSTEGA ČASA (št.)**
(Vir: Anketiranje, 2018)

Največ anketiranih Celjanov redno obiskuje površine blizu doma, na Šmartinskem jezeru in na Savinjskem nabrežju. Redkeje obiskujejo Špico, Mestno plažo, rekreativne površine pri šolah in tiste v mestnem jedru. Občasno največkrat obišejo Stari grad, Celjsko koč. ter poti v Mestnem gozdu z drevesno hišo.

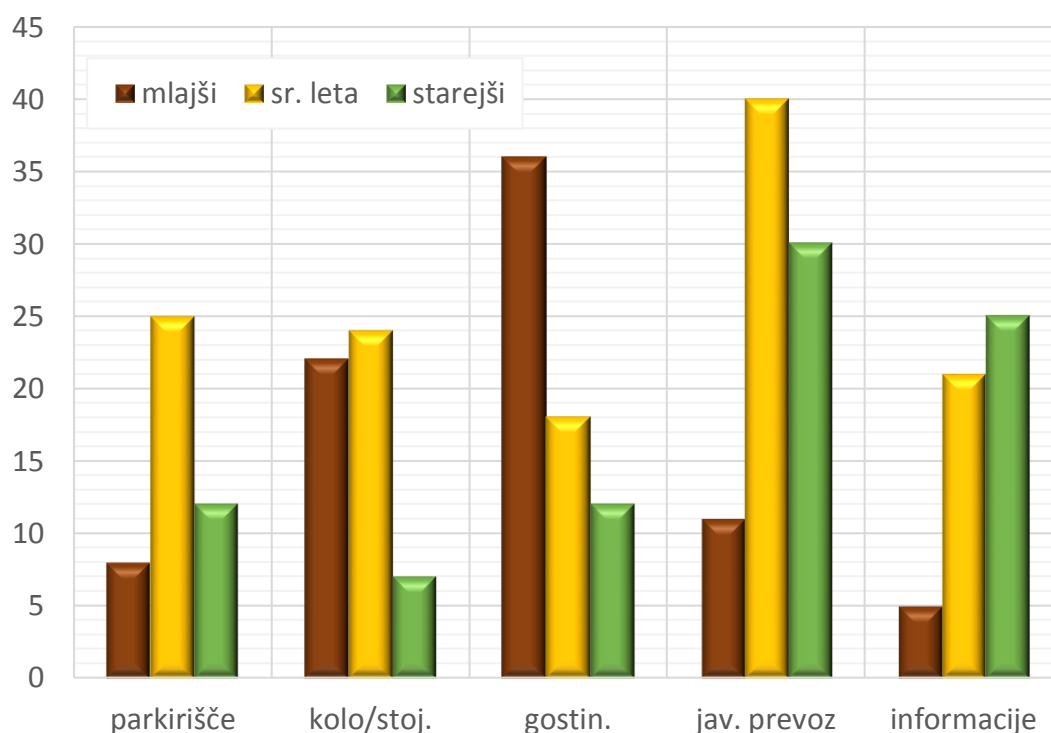
Mlajši redno uporabljajo površine blizu doma in tiste na šolskih igriščih. **Odrasli in starejši** redno zahajajo še v Mestni gozd, za Savinjo in na Šmartinsko jezero.

3.4.3 Predlogi Celjanov in ocena površin na prostem za prostočasne aktivnosti

Javne površine za prostočasne aktivnosti morajo biti varne in dostopne, omogočati morajo pestre dogodivščine in raziskovanje ter v prostoru ne smejo delovati kot tujek.

► Kaj Celjani pogrešajo?

Grafikon 9: **PREDLOGI ZA BOLJŠO DOSTOPNOST IN UPORABO REKREATIVNIH POVRŠIN** (št.)
(Vir: Anketiranje, 2018)

Parkirišča (po možnosti brezplačna) v bližini najbolj pogrešajo odrasli, najmanj pa mlajši Celjani. Več stokal za **kolesa** ali izposoja koles so predlagali predvsem odrasli in mlajši. Več **gostinske ponudbe** si najbolj želijo mladi. Z **javnim prevozom** bi najbolj povečali dostopnost odrasli in starejši. Ti tudi menijo, da so površine premalo **reklamirane** in predstavljene v medijih, prospektih in na informativnih tablah.

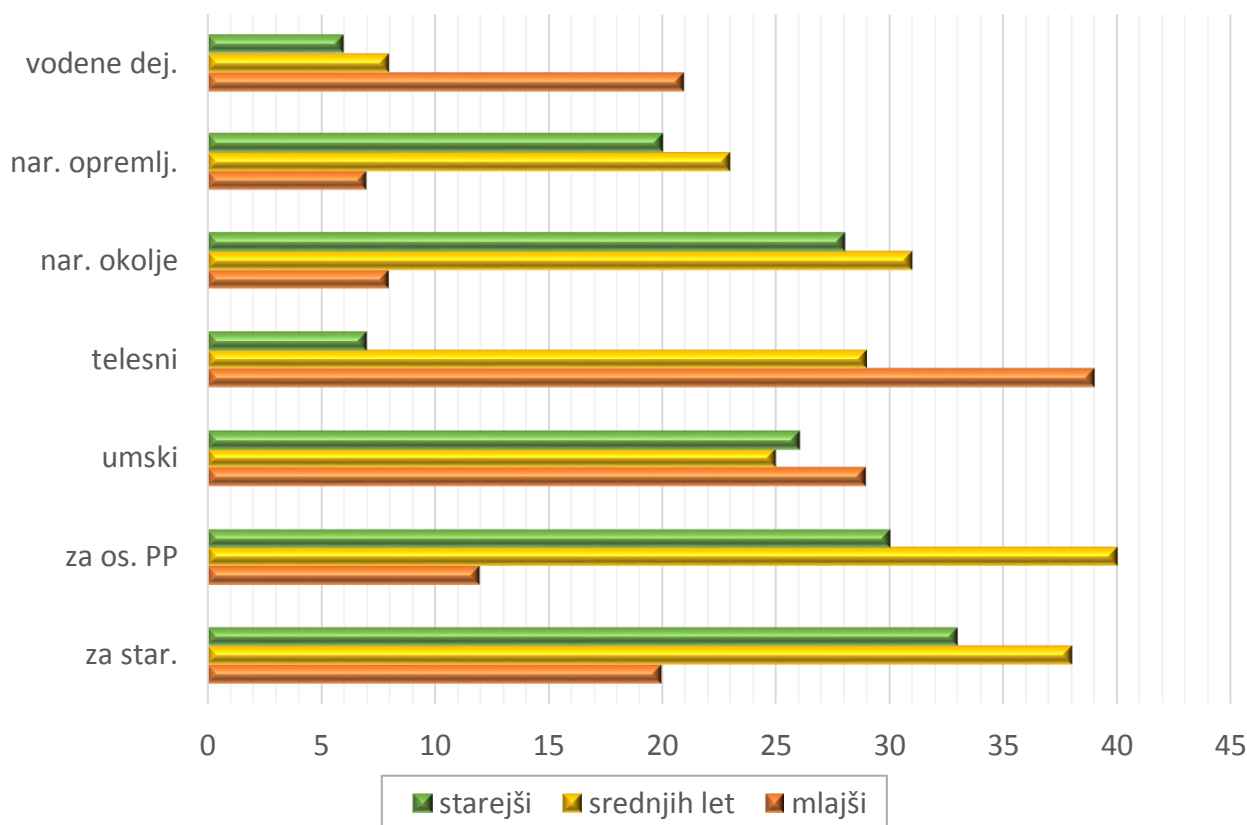
Mlajši predlagajo več gostinske ponudbe in "parkirišč" za kolesa, odrasli urejen javni prevoz do rekreativnih površin, starejši pa so prav tako predlagali ureditev javnega prevoza in več tematskih informacij o igralnih in rekreativnih površinah.

Glede na vsebino površin v Celju prevladujejo priprave, ki krepijo moč in kondicijo ter razvijajo telesne spretnosti. Samo četrtina (23 %) je vsebin, ki razvijajo umske sposobnosti, ustvarjalnost in domišljijo ali znanje. V načrtovanje površin je smiselno vključiti prebivalce vseh starosti, zmogljivosti, izobrazbe in interesov.

Tabela 7: **MANJKAJOČE VSEBINE**
(Vir: Anketiranje, 2018)

manjkajoče vsebine	število
prilagojene za starejše	91
prilagojene za osebe s pos. potrebami	82
površine v naravnem okolju	67
več naravnih ureditev in materialov	50
vodene dejavnosti	35
vsebine za umski razvoj	80
vsebine za telesni razvoj	75

Grafikon 10: **MANJKAJOČE VSEBINE GLEDE NA STAROST ANKETIRANCEV (št.)**
(Vir: Anketiranje, 2018)

Anketirani Celjani predlagajo (14 %) več tovrstnih površin v **naravnem okolju**. Desetina vprašanih meni, da bi lahko površine **opremljali "bolj naravno"** (več zelenja, skalnjakov, grbin, več opreme iz naravnih materialov, vodnih ureditev). Predlagali so tudi (7 %) več dejavnosti, ki bi jih **vodili strokovnjaki** za določena področja (športniki, trenerji, pedagogi). Mladostnikom primanjkuje vsebin, ki bi bile **izziv** tudi zanje (pustolovski, športni parki). Odraslim manjkajo (16 %) predvsem vsebine, ki predstavljajo **umski izziv in druženje** (šah na prostem, človek, ne jezi se, družabne igre, več tematskih učnih poti v naravi in tudi v mestu...). Petina anketiranih (19 %) meni, da primanjkuje površin in priprav, **namenjenih starejšim** (prilagojene naprave, kegljanje, balinanje, mini golf...) **ter osebam s posebnimi potrebami** (17 %).

► Kateri so najbolj moteči dejavniki na površinah?

Tabela 8: **MOTEČI DEJAVNIKI NA POVRŠINAH ZA PROSTOČASNE AKTIVNOSTI**
(Vir: Anketiranje, 2018)

moteči dejavniki	mlajši (41)	srednjih let (42)	starejši (33)	skupaj (št.)	skupaj (%)
gneča	36	38	30	104	19,3
skromna opremlj. s pripravami	40	35	23	98	18,1
skromna urbana oprema	31	35	24	90	16,7
zanemarjena, neurejena okolica	12	29	25	66	12,2
domače živali na površinah	11	28	18	57	10,6
slabo vzdrževane priprave	17	18	16	51	9,4
onemogočen nadzor	5	21	20	46	8,5
nevarno okolje	5	16	7	28	5,2
Σ odgovorov	157	220	163	540	100

Mlajše anketirance najbolj motijo skromna opremljenost s pripravami, "ki so preveč prilagojene samo najmlajšim" (40), gneča (36) in skromna urbana oprema (31) - površine za odlaganje, obešalniki, mize, wc. Na igralih se mlajši počutijo varne (5), nadzora ne pogrešajo (5), domače živali na površinah pa jih manj motijo.

Anketirance **srednjih let** (veliko je spremljevalcev otrok in ne uporabnikov) najbolj motijo gneča (38), skromna opremljenost z urbano opremo (35) in pripravami (35), neočiščenost površin (29) in prisotnost psov na površinah (28).

Starejše anketirance najbolj motijo gneča (30), neočiščenost površin ali zanemarjena okolica (25) ter skromna opremljenost z urbano opremo (24) in pripravami (23). Odrasli in starejši večinoma menijo, da so površine v varnem okolju in da so priprave solidno vzdrževane.

3.5 RAZPRAVA

Smiselno je, da prosti čas preživimo aktivno, da se razbremenimo, razvedrmo, se družimo in razvijamo. Vzpodbudno pa mora biti tudi okolje (raznovrstna in dostopna ponudba dejavnosti, urejena in varna okolica in prijetna ureditev površin). Pri namestitvi površin in priprav je potrebno upoštevati tudi pogoje varovanja naravne in kulturne dediščine (priloga 7).

► Razmestitev površin

Površine za prostočasne aktivnosti so smiselno razporejene, saj jih je največ (70 %) v blokovskih naseljih. Problem so parkirišča, ki se divje širijo na zelene površine. Kar 40 % igralnih in rekreativnih površin je od prometnih cest oddaljenih manj kot 50 m! V gosto pozidanih naseljih na splošno primanjkuje zelenih površin. Površine z zelenjem so prijaznejše (počutje) in bolj intimne (ločujejo prostor), prijetnejše (senca) in omogočajo več dogodivščin (drevesa, grmovnice, travnate vzpetine). Po drevju lahko plezamo, za grmi se skrivamo, okoli njih se lahko lovimo. In z domišljijo iz zelenja dobimo igrala.

► Dostopnost, uporabnost in vsebina površin

V razvitem svetu je na prostem, poleg otroških igrišč, vedno več površin in naprav, ki so namenjene tudi odraslim. Posebno pozornost namenjajo ljudem v tretjem življenjskem obdobju in osebam s posebnimi potrebami.

Rezultati so v Celju na prvi pogled vzpodbudni, v resnici pa ni tako. Med površinami ni skoraj nobena (fitnes pri Špici, Street Workout) posebej prilagojena samo odraslim ali starejšim. Skoraj tretjina (31 %) površin je otroških igrišč, ki so neuporabna za mladostnike, odrasle in starejše. Otroci s svojo domišljijo najdejo izzive tudi na vsebinsko nestrukturiranih površinah. Največ nestrukturiranih površin z različnimi pripravami lahko uporabljajo ljudje različne starosti.

Pogrešamo površine, ki bi bile prilagojene mladostnikom (bi jim predstavljale izziv) ter površine, prilagojene za uporabo starejših oseb (kegljanje, balinanje, fitnes, mini golf, pikado idr.). Primanjkuje priprav, ki razvijajo ustvarjalnost in umske sposobnosti (šah, miselne igre, več peskovnikov, površine z različnimi gradbenimi elementi, puzzli, šolske učne poti v različnih okoljih, skatepark idr.). Edini skatepark, namenjen rolnanju, se nahaja v Don Boskovem centru na Hudinji in je omejeno dostopen. Vzoren primer je Mestna četrt Dečkovo naselje, kjer so leta 2017 postavili ulično telovadišče (street workout), spomladi 2018 pa bo dokončana tudi prva tlačna steza (pumptrack) - poligon, utrjena krožna pot z grbinami in ovinki, namenjena za uporabnike koles, rolerjev, rolk in skirojev.

O uporabnosti igrišč za osebe s posebnimi potrebami pa nihče ne razmišlja. Razen upoštevanja najnужnejših standardov nismo zasledili niti ene posebej prilagojene sodobne priprave za gibalno ovirane ali slabovidne osebe.

Pri dostopnosti je stanje podobno. Starejše površine, ki niso bile grajene po sodobnih standardih (ni ograj, površine so asfaltirane), so pogojno dostopne in uporabne. Priprave omogočajo aktivnosti, ki so prepuščene domišljiji. Sodobna igrala so grajena v skladu s sodobnimi standardi. Zaradi nedomiselnosti načrtovalcev in slepega sledenja predpisom so površine velikokrat težje dostopne (vrata v ograjah so dovolj široka, brez pragov, poti pa so peščene; poti so asfaltirane, varnostne podlage pa so peščene). Brez spremljevalcev je slabovidnim in gibalno oviranim osebam dostop otežen in največkrat onemogočen.

► Urejenost površin

Površine in njihova oprema naj bi bile skladne z okoljem, v katerem se nahajajo. Večina priprav je kovinskih. Sodobne priprave so urejene bolj uporabno, da je lažje tudi vzdrževanje. Priprave so grajene kakovostno in so zelo dobro vzdrževane.

Urbana oprema površin je pomembna, ker se na njih ljudje tudi srečujejo in družijo. Ocenjujemo, da na površinah primanjkuje WC, pitne vode, stoja za kolesa in odlagalnih površin.

V Celju odgovorni sledijo tudi okoljskim zahtevam. Površine so grajene in opremljene (varnostna podlaga, urbana oprema) z naravnimi materiali. Smiselno upoštevajo tudi naravne danosti okolja (zelenje, relief terena).

K urejenosti površin sodi tudi čistoča. Travnne površine, grmovnice in drevje so vzdrževani. Negativno smo ocenili uničene, neizpraznjene ali napačno nameščene smetnjake. Približno desetina površin ni opremljenih s smetnjaki. Pregledane površine smo ocenili z oceno 4,6.

► Varnost in vzdrževanost površin

Ugotavljamo, da so celjske javne površine ter priprave za prostočasne aktivnosti varne. Manjše napake se lahko odpravijo na vsakoletnih pregledih. Marsikateri evidentirani "vandalizem" je bil posledica dotrajanosti priprav (odvit ali zlomljen vijak, zlomljena prečka na leseni letvi, uničena varnostna podlaga). Vandalizem bi lahko zmanjšali z več ograjenimi in osvetljenimi površinami (mnenje anketirancev, op. a.). Največkrat ga pripisujemo najstnikom. Če uredimo vabljive prostore za druženje in rekreacijo, bodo površine sprejeli za svoje.

Opozoriti moramo tudi na "poplavo" neustreznih igral za otroke v številnih celjskih lokalih, ki ne ustrezajo priporočenim standardom in smernicam o dobrih igralih.

Zavedati se moramo, da popolne varnosti ni. Najpomembnejše je, da pazimo nase in se naučimo, kako se varno igramo ali rekreiramo.

► Prosti čas Celjanov

Petina otrok in mladostnikov prosti čas preživlja pasivno. Poleg tega se veliko mlajših ukvarja samo z organiziranimi "ponujenimi" aktivnostmi (kjer drugi določajo programe, pravila in delovanje). To pomeni, da aktivnosti niso potreba ali samoiniciativa, ampak so zapolnitev dolgega časa. Kakšen bo njihov način življenja čez nekaj let?

Skoraj polovica vprašanih (43 %) preživlja prosti čas v naravi, petina (18 %) na igrišču blizu doma, 16 % jih obiskuje telovadnice in zaprte rekreativne površine, 15 % prosti čas preživi doma, slaba destina (8 %) pa obiskuje prijatelje, izvenšolske aktivnosti, knjižnice, društva idr.

► Celjani in javne površine na prostem za aktivno preživljanje prostega časa

Celje ima pestro ponudbo tovrstnih površin. Dejstvo je, da so mestni park, Mestni gozd, Savinja, Celjska koča, Šmartinsko jezero preveč oddaljeni od večine stanovanjskih sosesk. Istočasno je Celje majhno mesto in obvladljivo v nekaj deset minutah. Problem predstavljajo gost promet v centru, pomanjkanje ločenih kolesarskih stez in pločnikov, pomanjkanje zelenih površin v mestu in zatrtost mesta z avtomobili. V strokovni literaturi smo zasledili zanimivo idejo o strnjenih povezanih zelenih površinah za pešce v mestu.

Tretjina (30 %) anketiranih meni, da bi uporabo tovrstnih površin najbolj povečali z učinkovitim, dovolj pogostim in poceni javnim prevozom (po mestu, na Stari grad, Celjsko kočo ali na Šmartinsko jezero). Četrtna vprašanih (23 %), predvsem mladina, najbolj pogreša ustreznejšo gostinsko ponudbo, čeprav je na večini urejenih in bolj obiskanih lokacij (Mestna plaža, mestni park, Špica, Stari grad, Celjska koča, Šmartinsko jezero). Ostali predlagajo še izposojlo koles in več stoja ob površinah (18 %), več informacij v medijih (16 %), odrasli pa opozarjajo (13 %) na brezplačna parkirišča. Ocenjujemo, da so predlogi o ureditvi javnega prevoza in izposoji koles najbolj realni. Rekreativno ponudbo bi morali tudi bolj reklamirati.

► Predlogi Celjanov in njihova ocena površin na prostem za prostočasne aktivnosti

V Celju so površine varne, tehnično ustrezne, solidno vzdrževane in razmeščene. Primanjkuje več bolj domiselnih vsebin. Za najmlajše je odlično poskrbljeno ("otroci so kralji" - komentar anketiranih), za starejše mladostnike ("ni izziva, dolgočasno" - komentar anketiranih) in odrasle pa zadovoljivo ("če upoštevamo zaprte športne in rekreativne prostore, plačljive aktivnosti, kolesarske steze ipd." - komentar anketiranih). Najslabše je v mestu poskrbljeno za starejše in za osebe s posebnimi potrebami. Pregledi na terenu so pokazali, da stanje sicer ni "kritično". Vendar - v mestu nimamo prilagojenih priprav, ki bi tem ljudem bile izziv, zabava in bi omogočale druženje ali ohranjanje telesnih sposobnosti in spretnosti.

Omenjeni problemi očitno motijo tudi večino anketiranih.

Na obstoječih površinah je 116 anketirancev skupaj imenovalo 540 motečih dejavnikov. Največkrat so izpostavili gnečo (19 %), enolično opremljenost s pripravami (18 %) in skromno opremljenost z urbano opremo - predvsem s klopmi, mizami, odlagalnimi površinami, pitniki, stojali za kolesa, stranišči in informacijskimi tablam (17 %), zanemarjeno ali neočiščeno okolico (12 %) in domače živali, ki na te površine ne sodijo (11 %). Manj anketirancev meni, da so priprave slabo vzdrževane (9 %), da je nadzor in dostop spremljevalcev onemogočen (8 %) ali da je okolje nevarno (5 %) na splošno ali zaradi prometa.

3.6 PREDLOGI ZA IZBOLJŠANJE

Kako izboljšati stanje, kaj načrtovati v prihodnje? S pomočjo terenskih ogledov, mnenj anketiranih Celjank in Celjanov ter primerov dobre prakse smo sestavili konkretne predloge.

► Razmestitev

- več površin v naravnem okolju (učne poti ali trim steze ne samo v Mestnem gozdu)
- na površinah bolj poudariti naravne elemente okolja (grbine, vzpetine, voda, drevesa)
- spodnje sprehajališče ob toku Savinje je neizkoriščeno (kamnite stopnice na brežinah, ki lahko služijo kot klopi, table z navodili za razgibavanje, table z nalogami, ki pomenijo izziv ter širijo znanje)
- omejevati motorni promet v mestu na splošno, preprečiti nasilno prilaščanje zelenih površin in površine načrtovati izven prometnih območij

► Uporabnost in dostopnost

- prilagoditi dostop in predvsem uporabnost za gibalno ovirane (peskovniki ali različne igre na stojalu, nižji koši, prilagojene priprave za dostop spremljevalcev, dodatna zaščita na pripravah idr.) in slabovidne osebe (barvni kontrasti, zvočna navodila, informacije v brajici)
- javni sezonski prevoz do oddaljenih rekreativnih površin (Stari grad, Celjska koča, Šmartinsko jezero), ki naj bo poceni in dovolj gost

► Oprema

- več miz in površin za odlaganje
- več WC
- več stojal za kolesa
- izposoja koles pri večjih pri igralnih ali rekreativnih površinah

► Vsebina

- več vsebin, ki razvijajo ustvarjalnost in domišljijo (peskovniki, konstrukcijske igre)
- več vsebin, ki razvijajo umske sposobnosti (šah, tri v vrsto, kviz, logične uganke)
- več površin, ki razvijajo znanje (tematske poti po mestu, kjer združimo zabavno s koristnim)
- več površin, ki so izziv mladostnikom (doživljajski parki, višina in zahtevnost priprav, površine za rolanje, rolanje ipd., nestrukturirane pokrite površine za druženje idr.)
- več vsebin, ki so prilagojene odraslim in starejšim in omogočajo zabavo, aktivno druženje, sprostitev (balinanje, kegljanje, mini golf...) in prilagojeno rekreacijo
- v načrtovanje površin vključiti ljudi različnih starosti, interesov, sposobnosti, izobrazbe
- na zelenih površinah ni potrebno vedno urejati celotnih "igrišč", ampak lahko postavimo samo posamezne priprave, ki bodo bivanje na zelenici obogatile

► Varnost

- vzdrževanje, varnost in čistočo površin izvajati glede na število uporabnikov
- pri ureditvah upoštevati razumne meje varnosti
- "pogosto se pozablja na izpolnjevanje tehničnih zahtev, ki jih definirajo evropski standardi in so sprejeti tudi na nacionalnem nivoju, odvisno od posamezne aktivnosti, vezano na postavitve ali nadaljnje vzdrževanje" (Andreja Bednjički)

4 ZAKLJUČEK

V Strategiji razvoja Celja je zapisano, da "je poslanstvo Mestne občine Celje ustvariti pogoje za privlačno in zanimivo sožitje najrazličnejših uporabnikov. Pri uveljavljanju Celja kot zelenega mesta bodo v ospredju prenova mestnega parka kot vrtno arhitekturne dediščine, izgradnja sončnega parka, vzpostavitev zelenih pasov v mestu ter ureditev dodatnih javnih zelenih površin na območje sosesk" (Trajnostna urbana strategija MOC, 2015, str. 44).

Grajeno okolje z naravo poveže krajinska arhitektura, ki ustvarja bivanje v mestih privlačnejše, udobnejše in uporabnejše. Z oblikovanjem zunanjega prostora si človek uredi novo bivalno okolje, v katerem uživa prosti čas, se druží in sprošča. Kakovosten javni odprti prostor mora biti raznolik, udoben, zabaven, pregleden, varen, vsem dostopen in vzdrževan (Rihtar, 1993).

V nalogi smo raziskali in predstavili javne površine na prostem za aktivno preživljanje prostega časa. Predvidevali smo, da:

- so površine kakovostno opremljene in smiselno razporejene,
- so tovrstne površine in priprave varne, vzdrževane in čiste,
- na veliki večini površin in priprav krepimo moč, kondicijo in telesne spretnosti,
- je največ površin namenjenih otrokom,
- si mladostniki, odrasli in starejši želijo več vsebin, prilagojenih njihovi starosti, in da
- velika večina površin ni prilagojenih gibalno oviranim in slabovidnim osebam.

Vse naše hipoteze smo potrdili.

Na območju blokovskih naselij se nahaja več kot dve tretjini tovrstnih površin. Pravilno opremljene površine privabljajo ljudi različnih sposobnosti in starosti, so dostopne vsem, varne in v prostoru niso tujek. V Celju so smiselno razmeščene ter solidno urejene, opremljene in vzdrževane.

Primanjkuje vsebin, ki bi bile vabljive za mladostnike in prilagojene za starejše občane. Zanimarili smo ureditev površin za gibalno ovirane in slabovidne. Primanjkuje površin z vsebinami, na katerih razvijamo ustvarjalnost, umske sposobnosti in znanje. Na Zavodu za varno igro so nas opozorili, da "je v načrtovanje tovrstnih površin potrebno vključiti več različnih skupin prebivalstva, da je treba manj upoštevati trenutne želje in modne trende ter na splošno bolje in trajnostno načrtovati."

V mestu od leta 2015 poteka tudi projekt "Naredimo Celje zeleno". "Njegov namen je dvigniti raven osveščenosti med ljudmi ter na ta način prispevati k zagotavljanju lepše in bolj zelene prihodnosti našega mesta. Je prvi festival v Sloveniji, kjer si roke podajata ekologija in kultura.

Več površine za aktivno preživljanje prostega časa bi morali vključiti v turistično ponudbo.

Celje ima bogato zgodovinsko, tehnično, kulturno, arhitekturno, naravno idr. dediščino. Zanimivo bi bilo urediti tematske učne poti po mestu in okolici ter združiti prijetno s koristnim.

Vendar so to že teme za nove raziskave...

VIRI IN LITERATURA

1. Bratina-Jurkovič, N. (2013). Zaznavanje, doživljanje in uporaba javnega odprtega prostora prebivalcev v stanovanjskih soseskah mest, v Urbani izziv, L 25, št. 1 z dne 1. junij 2014. Dostopno na [http://urbani-izziv.uirs.si/sl/Izdane%C5%A1 številke/2014.aspx](http://urbani-izziv.uirs.si/sl/Izdane%C5%A1%20številke/2014.aspx), 11.1.2018.
2. Derganc, S. (2004): Prosti čas mladih. Ljubljana: Mladinski ceh.
3. Filipčič, P., et al. (2013). Igriva arhitektura. Priročnik za izobraževanje o grajenem prostoru. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo. Dostopno na <http://igrivarhitektura.org/prirocnik-2/>, 12.12.2016.
4. Henigsman, V., et. al. (2015). Likovna umetnost 9. I-učbenik Ljubljana: ZRSŠ. Dostopno na <http://eucbeniki.sio.si/lum9>, 11.10. 2017.
5. Ogrin, D. (2010). Krajinska arhitektura. Ljubljana: Biotehniška fakulteta.
6. Pogačnik, A. (1999). Pomembna je tudi podoba mesta. V Mesta in urbanizacija, str. 22-26. Ljubljana: SVO RS.
7. Portal Društva krajinskih arhitektov Slovenije. Dostopno na <http://www.dkas.si>, 2.1.2018
8. Rihtar, F. (1993). Prostor mesta - učbenik. Ljubljana: Šola za arhitekturo.
9. Slovar slovenskega knjižnega jezika (2001). E-izdaja, Amebis. Ljubljana: SAZU in DZS.
10. Trajnostna urbana strategija Mestne občine Celje 2015-2030. Celje: MOC, Oddelek za okolje in prostor. Dostopno na [http://www.zmos.si/images/CTN/ MO-Celje---TUS-s-sklepom.pdf](http://www.zmos.si/images/CTN/MO-Celje---TUS-s-sklepom.pdf), 20.11.2017
11. Varno otroško igrišče (2008). Priročnik za skrbnike in lastnike otroških igrišč. Ljubljana: Ministrstvo za gospodarstvo. Dostopno na [http://www.mizs.gov.si/fileadmin /mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/vrtci/pdf/Varno_igrisce_publikacija.pdf](http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/vrtci/pdf/Varno_igrisce_publikacija.pdf), 11.11.2017.
12. Zavod za varno igro (2012). Spletni portal dostopen na <http://oopa.si/>, 10.12.2017.
13. Zupan, G. (2000). Ulično pohištvo. Ljubljana: DZS.

Fotografije so posneli avtorji naloge in mentor. Pri fotografijah zaradi preglednosti avtorjev ne navajamo, razen pri tistih, ki niso delo omenjenih.

PRILOGE

Seznam prilog⁹:

1. SEZNAM PREGLEDANIH POVRŠIN
2. RAZMESTITEV JAVNIH POVRŠIN ZA PROSTOČASNE AKTIVNOSTI (karta)
3. KLJUČ ZA OCENJEVANJE JAVNIH POVRŠIN ZA PROSTOČASNE AKTIVNOSTI (zbirnik)
4. MNENJA IN PREDLOGI CELJANOV (anketni vprašalnik)
5. ŠKODLJIVE IN STRUPENE RASTLINE
6. SLOVARČEK MANJ ZNANIH BESED
7. MNENJE ZAVODA ZA VARSTVO KULTURNE DEDIŠČINE

⁹ V prilogah objavljamo delovno (nelektorirano) gradivo.

Priloga 1

Seznam pregledanih površin

1. Na zelenici
2. VVZ Anice Černejeve (Kajuhova)
3. Breg
4. Lisce
5. Iršičeva
6. Pucova Z
7. Pucova V
8. Goriška
9. Kersnikova
10. Trubarjeva
11. Trubarjeva "montažni" bloki Z
12. Trubarjeva "montažni" bloki V
13. Savinjsko nabrežje obzidje
14. Mestni park
15. Plava laguna
16. Plava laguna VVZ Anice Černejeve
17. Pigal (Ul. V. Prekom. - Ljubljanska)
18. VVZ A. Černejeve (Čopova ulica)
19. Glavni trg
20. Prva gimnazija v Celju
21. fitness Špica
22. drev. hiša, igrišče na III. jasi
23. trim steza, I. jasa
24. Dečkova - Kersnikova
25. Golovec
26. Ljubljanska, dijaški dom
27. Opekarniška ulica
28. Don Boskov center
29. Milčinskega
30. stadion (OŠ Hudinja)
31. Frankolovskih žrtev (za Libelo)
32. bloki Frankolovskih žrtev-Milčinskega
33. Frankolovskih žrtev
34. trim steza Petriček
35. Šaranovičeva
36. Drapšinova
37. Street Workout Park, Dečk.n.
38. TopFit, Ipavčeva
39. Pod Kostanji Jug
40. Pod Kostanji Sever
41. Pod Kostanji Zahod
42. Pod gabri
43. OŠ Frana Roša
44. Novi trg Center
45. Ul. bratov Vošnjakov
46. Škapinova
47. Novi trg Sever
48. Pohorska
49. Cesta na Dobrovo
50. Dečkova - Čopova
51. OŠ Lava
52. Zoisova

Priloga 2

RAZMESTITEV JAVNIH POVRŠIN ZA PROSTOČASNE AKTIVNOSTI - karta

(Vir: Terensko delo, oktober 2017)

Avtorji: Preložnik, Seljak, Thaqi

Podlaga: Mestni načrt Celje (2005). M 1:9000. Ljubljana: Geodetski zavod Slovenije. Fotokopija.

Priloga 3:

Ključ za ocenjevanje igralnih in rekreativnih površin in priprav - zbirnik (N=52)

(Vir: Terensko delo, oktober in november, 2017)

KATEGORIJA	OPIS	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
UPORABA (starost uporabnikov, osebe s PP, dostopnost)															
starost	otroci	+	+		+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
	mladostniki	+		+	+	+	+	+		+		+	+	+	
	odrasli, starejši	+		+	+	+	+	+		+		+	+		
uporabnost za osebe PP	gibalno ovirani						+			+		+	+		
	slabovidni		+				+		+	+	+	+	+	+	+
dostopnost za osebe PP	gibalno ovirani	+			+	+	+	+	+	+		+	+		
	slabovidni		+			+	+	+	+	+		+	+	+	+
dostop	prost/omejen	P	0	P	P	P	P	P	P	P	P	P	P	P	0
VSEBINA (vsešina dejavnosti)															
vsešina dejavnosti (št. orodij, naprav)	spretnosti, moč	9	7		2	1	8	3	3	6	7	5	2	12	8
	šp. igre, košarka	2		2	1	2		2		1		2	2	1	
	šp. igre, nogomet	2				2		2		1			2		
	šp. igre, nam. tenis	2			2		2						2		
	ost., proste igre	1	1	1	1		1	1	1	1	1			2	
	ustvarjalnost	1	1											1	
	didaktičnost														
OKOLJE (okolica in ureditev površin)															
okolje	naravno			+	+										
	grajeno, stanov.	+	+			+	+	+	+	+	+	+	+		
	graj., ulica/trg														
	park													+	+
ozelenitve	zelenica	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
	drevesa	+	+			+			+	+	+	+	+	+	+
	grmovnice		+			+								+	
prometnice	do 50 m		+		+	+		+	+	+	+				+
	več kot 50 m	+		+			+					+	+	+	
promet	gost		+												
	redok								+					+	
	umirjen, P				+	+		+		+	+				+
	pešci, kolesarji	+		+			+					+	+	+	
UREJENOST (materiali, opremljenost z urbano opremo, higiena)															
material	kovina	+		+		+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
	les	+	+		+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
	umetne mase		+		+	+	+	+	+	+	+	+		+	+
urbana oprema	klopi	+	+		+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
	inf. table		+		+									+	+
	smetnjaki	+	+		+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	0
	stojala/kolo		+												
	razsvetljava														
	ograja		+		0							0	0	+	+
	WC, pitna voda													W	P
red in čistoča	vzdrž.: ocena 1 - 5	5	5	5	5	4	5	3	4	5	5	5	5	4	4
	ni smetnjakov			+											0
	dovolj smetnj.	+	+		+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
	oddaljenost <2m						+								
	pritrjeni smetnj.	+	+			+	+	0	+	+	+	+	+	+	+
VARNOST (skladno s standardi, nevarnosti, vzdrževanost priprav)															
preglednost (nadzor)	odprt pogled		+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
	zastrt pogled	+													
igrala	dovolj prostora	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
	stisnjena														
	senca		+			+				+		+	+	+	+
nevarnosti	zatikanje										+			+	+
	trki						+	+			+		+	+	
	padci	+	+		+		+	+	+	+	+	+	+	+	+
	-teh. obdel. orodij	+													
	trava (do 1m)		+		+		+			+	+	+			
varnostna podlaga in podlaga	pesek, lubje		+											+	+
	umetna masa	+			+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
	asfalt, beton	+		+			+	+		+		+	+		
	neustr. - >60cm	+													
	neustr. - izsilj, sila	+													
	ustrezna velikost		+			+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
	višina vsaj 1,2m		+											+	+
ograja	ostri robovi														
	vhod >1 m														
	vhod 2,15 m		+											+	+
	odpiranje navzven		+											-	+
	več vhodov		+												
vzdrževanost	ocena 1 do 5	4	5	4	4	3	4	4	3	4	5	5	5	5	5
	vandalizem					+		0	+						

15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35
UPORABA (starost upirabnikov, osebe s PP, dostopnost)																				
+	+	0	+	+	+		+			+		+	+	+			+	+	+	+
+		+		+	+	+	+	+	+	+	+		+		+	+			+	
+		+		+	+	+	+	+	+		+		+		+	+			+	
+	+	+	+		0					0		+		+						
+	+	+	+	+		+				+		+		+			+	+		+
+		+		+					+	+			+	+	+		+	+		
P	+	+	+			+				+		+		+	+		+	+		0
P	0	P	0	P	P	P	0	P	P	P	P	0	0	P	P	P	P	P	P	P
VSEBINA (vseбина dejavnosti)																				
6	4	10	5	4		7	9	10		10		3	4	5			3	5	5	
		2			2				2		2		2		2	1				2
					2				2		2		2		2					2
2																				
		8			2		2		1	2	1		2	1	1					1
	1		1											1						
				1			1													
OKOLJE (okolica in ureditev površin)																				
							+	+											+	
+	+	+	+		+	+			+			+	+	+	+		+	+		+
				+						+	+					+				+
+	+		+						+	+		+	+	+	+		+	+		+
+	+		+	+		+			+	+	+	+		+			+		+	
					+				+	+	+									
+				+	+	+			+	+	+					+				+
+	+	+	+		+			+	+		+	+	+	+	+		+	+	+	
											+						+			+
						+			+	+										+
		+	+	+		+								+	+			+	+	
UREJENOST (materiali, opremljenost z urbano opremo, higiena)																				
+	+	+	+	+	+	+			+	+	+	+	+	+	+	+		+		+
+	+	+	+	+			+	+						+			+		+	+
	+		+							+		+	+	+				+		+
+		+		+			+		+	+	+	+		+	+		+	+	+	+
	+		+	+	+	+	+	+		+		+		+					+	
+	+	+	+	+	+				+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
				+					+			+	+							
				P			WP			P			W							
5	5	4	5	5	5	5	5	5	3	5	4	5	5	5	4	3	5	4	5	5
						+		+												
+	+	+	+	+	+				+	+		+	0	+	-	+	+		+	+
										+		-		-				-		+
+	+	+	+	+	+				+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
VARNOST (skladno s standardi, nevarnosti, vzdrževanost)																				
+	+	+		+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
			+																	
+	+		+		+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+		+	+	+
		+		+													+			
				+		+	0	+	+					+			+			
	+	+	+				+		+		+		+		+					
		+			+		+		+		+		+	+	+	+	+			
+	+	+	+	+			+		+		+	+	+	+	+		+	+		+
					+							+		+			+	+		
	+		+			+	+	+		+			+	+					+	
+		+	+									+		+			+	+	+	+
		+			+				+	+	+			+		+	+	+	+	+
		+																		

36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52	Σ
UPORABA (starost upirabnikov, osebe s PP, dostopnost)																	
+	+	+	0	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	45 (16)
+	+		+			+	+	+	+	+	+		+		+		35
+	+		+						+	+	+		+				29
			+			+	+	+			+						17
	+	+	0	0	0				+	+	+	+					30
	+	+	+	+			+	+	+	+	+	+	+		+		31
	+	+	0	0	+	+	+	+	+	+	+	+	+		+		35
P	P	P	P	0	0	P	0	P	P	P	P	P	0	0	P		40 P
VSEBINA (vsečina dejavnosti)																	
	4	3	3		3	8	1		1	2				1	2	3	194
			2				2	2	2	2	2		2		2		46
							2	2									26
																	10
	1	3	2		1	1	3	2	4	5	6	2	2	2	1	1	68
				1	1						1				1	1	11
				1	1												4
OKOLJE (okolica in ureditev površin)																	
						+											6
+	+		+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+		+	+	39
+	+	+															7
																	2
+	+	+	+	+	+	+	+		+	+	+	+	+	+	+	+	41
+	+	+	+	+	+	+	+		+	+	+	+	+	+		+	36
				+	+		+		+				+				12
						+	+			+				+			20
+	+	+	+	+	+			+	+		+	+	+		+	+	33
							+							+			8
+	+	+								+	+	+					11
+	+	+				+		+	+	+	+	+	+				19
		+	+	+	+				+	+	+	+	+		+	+	27
UREJENOST (materiali, opremljenost z urbano opremo, higiena)																	
+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+		+	+	43
	+			+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	38
+	+	+		+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	35
	+		+	+	+	+	+	+	+	+	+				+		39
				+	+	+	+		+	+	+						17
+	+		+	+	+	+	+	+	+	+	+	+			+	+	47
				+	+	+			+	+					+		8
		+		+	+												6
				+	+		+									+	16
		WP															3,5
4	5	5	5	5	5	4	5	4	5	5	5	5	5	3	5	4	
														+			5
+	+		+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+		+	+	40
+	+			+	+	+	+	+	+	+	+	+	+		+	+	13
+	+		+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+		+	+	46
VARNOST (skladno s standardi, nevarnosti, vzdrževanost)																	
+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	50
																	2
+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+		+	+	+	+	47
											+	+					5
	+	+		+	+				+	+		+				+	22
															+		11
	+	+									+	+	+				20
+	+	+				+	+		+	+	+	+	+	+		+	36
							+		+	+	+	+	+				6
				+	+	+	+	+			+			+			17
		+		+	+		+		+	+	+	+			+		20
	+			+	+	+	+				+	+	+	+		+	30
+			+				+	+	+	+	+		+		+	+	24
																	2
																+	1
							+	+	+	+	+	+	+		+	+	34
				+			+				+		+			+	15
					+	+		+			+					+	0
																	8
																	6
				+	+	+	+										6
																	6
4	5	5	5	5	5	4	5	4	4	5	5	5	5	4	5	4	
+						+			+	+							9

Priloga 4

ANKETNI VPRAŠALNIK - Mnenja in predlogi Celjanov (N=116)

Smo mladi raziskovalci s IV. osnovne šole Celje. V letošnjem šolskem letu smo se lotili raziskave z zgornjim naslovom. Prosimo vas, da si vzamete nekaj minut in nam pri našem delu pomagate, saj brez vašega cenjenega mnenja naša raziskava ne bo popolna. Hvala za dobor voljo in ukraden čas!

Starostna sestava: mlada zrela stara

Kako največkrat preživljate prosti čas? (Obkrožite 1 odgovor.)

- a) aktivno (rekreacija, sprehodi, branje knjig, ukvarjanje z glasbo, druženje s prijatelji...)
- b) pasivno (PC, TV, počiv anje, lenarjenje)
- c) organizirano (treningi, društva, ostali določajo programe in pravila, načine delovanja)
- d) neorganizirano (po svoji zamisli)

Kje najpogosteje preživljate prosti čas? (Obkrožite 1 odgovor.)

- a) doma v stanovanju
- b) v naravi
- c) na zunanjem igrišču
- d) v telovadnici
- e) drugo

Katere površine in priprave na prostem za prostočasne aktivnosti "obiskujete"?

	nikoli	včasih	redno
rekreativne/igralne površine blizu doma			
površine v centru (ob Savinji, knjižnici, v parku)			
športno-rekreativne površine na prostem pri šolah			
fitnes na prostem na Špici			
sprehajališče na Savinjskem nabrežju			
Mestna plaža			
mestni park			
poti po Mestnem gozdu			
Drevesna hiša			
Šmartinsko jezero			
Celjska koč			
Stari grad			

Ali menite, da je pri načrtovanju površin za rekreacijo dovolj upoštevano mnenje uporabnikov?

DA

NE

S čim bi povečali dostopnost/uporabo do tovrstnih površin? Kaj pogrešate v bližini? (Obkrožite lahko več odgovorov.)

- a) brezplačna parkirišča
- b) parkiranje/izposajo koles
- c) gostinske in trgovske lokale s pijačo ali hrano
- d) javni prevoz do Celjske koče, Šmartinskega jezera in Mestnega gozda
- e) več informacij o tovrstnih površinah (mediji, informativne table, prospekti)

Katere vsebine tovrstnih površin pogrešate v Celju? (Obkrožite lahko več odgovorov.)

- a) več tovrstnih površin **v naravnem okolju**
- b) bolj "**naravno**" **opremljene** tovrstne površine (več zelenja, skalnjakov, grbin, več opreme iz naravnih materialov, vodnih ureditev...)
- c) več **vodenih obiskov** tovrstnih površin s strokovnjaki za določena področja (športniki, trenerji, pedagogi)...
- d) več površin, ki predstavljajo **telesni izziv** (adrenalinski, pustolovski, športni parki)
- e) več površin, ki predstavljajo **umski izziv** (šah na prostem, človek ne jezi se, tri v vrsto, družabne igre, tematske učne poti v naravi in v mestu...)
- f) več površin in priprav, **namenjenih starejšim** (prilagojene naprave, kegljanje, balinanje...)
- g) več površin in priprav, namenjenih osebam **s posebnimi potrebami**

Moteči dejavniki (Izberete lahko več odgovorov.)

- a) slabo vzdrževanje rekreativnih priprav in površin
- b) skromna opremljenost s pripravami
- c) zanemarjenost in neurejena okolica
- d) skromna opremljenost z urbano opremo (klopi, mize, pitniki, stojala za kolesa)
- e) nepreglednost naprav in površin, onemogočen nadzor spremljevalcev
- f) nelagoden občutek nevarnosti (okolje, promet)
- g) domače živali na rekreativnih površinah
- h) gneča

ŠKODLJIVE IN STRUPENE RASTLINE - Rastline, ki jih odsvetujejo pri ozelenitvah javnih površin zaradi trnov, alergij ali strupenosti

(Vir: Varno otroško igrišče, 2008; vir fotografij: sl.wikipedia.org)

Vrtni mak

Navadna bodika

Tisa

Rožmarinka

Trdoleska

Bršljan

Brin

Kozja češnja

Rododenron

Šmarnica

Robinija

Navadni volčin

Aktivna zelenica - zelena površina za različne prostočasne aktivnosti

Arhitektura - umetnostna stroka, katere osnovna naloga je oblikovanje prostora z gradbenimi (konstrukcijskimi) sredstvi.

Gabarit - višina stavbe/stavb glede na okolico

Izsiljena sila - sila, ki je zaradi premikanja igral dodatno pospešena, usmerjena (npr. gugalnice, vrtiljaki idr. priprave). Zaradi izsiljene sile so pod rekreativnimi in igralnimi napravami nameščene varovalne podlage (naravni ali umetni materiali), ki ublažijo padce, doskoke ipd.

Motorični park - rekreativne površine in priprave na prostem, na katerih uporabniki razvijajo gibalne sposobnosti in spretnosti.

Naprava - predmet, iz več sestavnih delov, ki omogoča delo (otroška igrala, fitnes naprave idr.)

Nestrukturirano (igralo, športni rekvizit) - je takšno, ki vnaprej ne opredeljuje vsebine, predmeta, ampak ga lahko z domišljijo uporabljamo v različne namene in na različne načine (npr. na prečni drog lahko splezamo, ga uporabimo za stojalo ali za sleme strehe šotor, na njem lahko izvajamo vese idr.)

Osebe s posebnimi potrebami - tiste osebe, ki odstopajo od pričakovanih značilnosti in zmožnosti, definiranih v določenem okolju, in potrebujejo dodatno pozornost in skrb. V raziskavi smo se omejili na gibalno ovrane osebe ter slepe in slabovidne.

Priprava, orodje - predmet, ki se uporablja za opravljanje določenega dela (npr. telovadna orodja, športna orodja)

Rekreacija - oblika zabave, ki izhaja iz fizičnih dejavnosti brez umetnih pravil

Skate park - rolkarski poligon, na katerem so postavljeni objekti za rolkanje, lahko tudi rolanje

Socializacija - proces sprejemanja, prevzemanja vrednot, pravil družbe, v kateri živi

Tlačilna steza (pumptrack) - je utrjena zemeljska krožna pot, ki je sestavljena iz grbin in ovinkov; namenjen je kolesarjenju, lahko tudi rolkanju ter rolanju.

Ulična vadba (street workout) - vadba z lastno težo, ki se izvaja v posebnih parkih na prostem in je brezplačna. Namen ulične vadbe je povečati telesno moč s pomočjo lastne teže, pozitivno pa vpliva tudi na držo, saj z vajami vadeči okrepijo tudi hrbtne mišice.

Urbana oprema - "skupek oblikovanih uporabnih elementov, ki... stojijo v javnem prostoru in ga sooblikujejo... elementi so v prostor postavljeni namensko... in so dopolnilo arhitekture in naravnega okolja. Njihova naloga je urejanje človekovega javnega življenja in njegovih medsebojni odnosov v tem prostoru... Elementi opreme so izdelani v več serijah, redkeje unikatno. Lahko so industrijsko oblikovani. Bistvena funkcija opreme je součinkovanje izdelka, prostora in ljudi." (Zupan, 2000, str. 20)

Urbanizacija - širjenje mest in mestnega načina življenja

Vandalizem - poškodovanje, uničenje česa koristnega, lepega brez pravega razloga, namena

Priloga 7: MNENJE ZAVODA ZA VARSTVO KULTURNE DEDIŠČINE

1. Ali obstajajo kakršnekoli omejitve z vasega področja glede postavitve in ureditev površin in priprav za rekreacijo na prostem v mestu? Kateri odloki/zakoni/pravilniki omejujejo izvedbe?

"Staro mestno jedro Celja je varovano kot **naselbinski kulturni spomenik** z Odlokom o razglasitvi kulturnih in zgodovinskih spomenikov na območju občine Celje (Ur.l. SRS, št. 28/86-1364, Ur.l. RS*, št. 1/92-18) ... Ker pa iz navedenega akta ni mogoče razbrati natančnejšega obsega varstvenega režima, je potrebno upoštevati tudi splošni varstveni režim za naselbinske spomenike: »Pri naselbinskih spomenikih se varujejo morfološka zasnova in parcelacija naselja, javni prostori in njihova oprema, ulične fasade in strehe v njihovi materialni pojavnosti in barvni skladnosti, gabariti, meje in silhete naselja.«

Staro mestno jedro ima varovano tudi **vplivno območje** ... (ves tisti prostor, kjer lahko pojavi (posegi), ki so povezani z drugimi dejavnostmi v prostoru, vplivajo na dediščino) ... Vplivno območje naselbinske dediščine je v načelu nezazidljivo ter je varovano z merili varovanja kulturne krajine, kar pomeni, da je potrebno vse posege načrtovati ob upoštevanju tradicionalnih gabaritov in stavbnih sestavin, varuje se historična poselitvena struktura in značilni arhitektonski tip. Poleg tega sta v neposredni bližini starega mestnega jedra posebej varovani večji enoti **vrtno arhitekturne dediščine** - Savinjsko nabrežje in Mestni park Celje, za kateri velja tudi naslednji varstveni režim: »Pri vrtno arhitekturni dediščini se ohranjajo zasnova, oblikovani elementi in pritikline.«

Vse to pomeni, da se vsi posegi v starem mestnem jedru (in njegovem vplivnem območju) **presojajo tudi z vidika varstva javnih prostorov in njihove opreme**. Prizadevamo si za to, da bi bile javne površine starega mestnega jedra brez motečih, stalnih in začasnih elementov, ki zaradi svoje pojavnosti (preveliki gabariti, kričeče barve, neustrezni materiali) niso primerni za mestni prostor in delujejo moteče na fasade hiš, historična drevesa, historična svetila in ostalo urbano opremo ... (reklamne panoje, gostinsko opremo (stole, mize, korita, senčnike), ograje, hišice za prodajo, otroška igrala idr.).

Ob vseh varstvenih režimih za kulturno dediščino pa je potrebno upoštevati tudi **odloke MOC**."

3. Kateri so najbolj pereči problemi na tem področju? Kaj bi bilo potrebno spremeniti?

"Občina Celje ima sprejetih več odlokov, ki se nanašajo na urejanje mesta, javnih površin, vzdrževanje fasad, oglaševanje, itd., vendar se dolžnosti spoštovanja in upoštevanja teh določil nekateri meščani in uporabniki nepremičnin enostavno **ne zavedajo**. Marsikateri posegi izvajajo samoiniciativno, brez predhodno potrebnih dovoljenj Občine in Zavoda. Zato bi bilo potrebno meščane in druge (projektante, najemnike, upravnike) pogostejše npr. preko medijev **informirati** o veljavnih predpisih ter o pomenu in nujnosti sodelovanja s pristojnimi službami, ki delamo za dobro vseh, predvsem pa zanamcev, ki bodo dediščino podedovali. Zato bi bilo nujno kulturni dediščini v učnih programih nameniti več časa ter jo predstavljati kot pomembno družbeno vrednoto."

4. Kako ocenjujete sodelovanje z MOC?

Sodelovanje z MOC je ustrezno, saj rešujemo veliko projektov z roko v roki, se sproti usklajujemo, dogovarjamo in iščemo kompromisne rešitve, tako z vidika varovanja dediščine, uporabnosti, finančnih zmožnosti in ne nazadnje same kakovosti. Skupni cilj je urejeno in ohranjeno staro mestno jedro, ki bo uporabno in privlačno tako za današnje uporabnike kot za generacije, ki prihajajo...

5. Kaksna je vasa splosna strokovna ocena tovrstne problematike v Celju? Kateri so primeri dobre prakse?

Stanje se z boljšim sodelovanjem in podporo lokalne skupnosti z leti **počasi izboljšuje** ... Prebivalci sosednjih držav npr. Avstrije, Italije, Češke,... so za razliko od nas, ki večinoma vidimo ohranjanje kulturne dediščine kot oviro, na svojo dediščino ponosni in v njej vidijo tudi priložnost za razvoj turizma. Hkrati se zavedajo, da v primeru nelegalnih in samovoljnih posegov posamezniki ne uidejo visokim sankcijam, kar dodatno »spodbuja« k premišljenemu in korektnemu ravnanju z dediščino ... V Sloveniji se lahko kot primer dobre prakse (eden redkih) ponaša **staro mestno jedro Ljubljane**, saj lokalna oblast že dve desetletji intenzivno dela na obnovah, ne samo javnih prostorov in stavb, temveč pomaga tudi pri obnovah zasebnih nepremičnin, spodbuja k oživiljanju mestnega jedra, predvsem pa ga intenzivno promovira."

Marjana Krumpestar, univ. dipl. inž. arh. in Milana Klemen, univ. dipl. inž. kraj. arh.